

พระมหาปชาบดีโคตมี อภิบาลบำรุงเลี้ยงพระบรมโพธิสัตว์

วรรณกรรมเรื่อง “แม่”

ของสำนักวัดมณฑลธรรมทางวรรณกรรม

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

วรรณกรรม เรื่อง "แม่"
หอสมุดแห่งชาติรัชมังกลาภิเศ
กันบุรี
ของ

สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

分類號 001.

書號 895.91009

冊 227 卷

書名 中國近代史

คำนำ

“วรรณกรรมเรื่องแม่” เล่มนี้ สำนักวัฒนธรรมทาง
วรรณกรรมได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นจำนวน ๒,๐๐๐ ฉบับ เพื่อนำมา
แจกในงานวันแม่ ณ วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๔๕๓ เป็นการช่วย
บรรเลงและกล่อมเกลาให้รู้คุณของแม่ ตามที่รตนกวีของชาติ
เราได้กล่าวไว้ในบทประพันธ์ข้างเรื่อง เท่าที่คนมาเล่าสู่กันฟัง ได้ใน
เวลาอันกระตั้นหัน

สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรมขอขอบคุณ กรรมการ
บรรดาที่มีส่วนในการแต่งเรื่องที่ได้รวบรวมพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่ม
นี้ทุกท่าน

ภาพหน้าปกได้จำลองมาจาก หนังสือภาพพุทธประวัติ ขอ
ขอบคุณท่านเจ้าของหนังสือเล่มนี้ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย.

สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

๑๒ เมษายน ๒๔๕๓

วรรณกรรมเรื่อง “แม่”

สารบัญ

คำนำ	ก.
มหาชาติกนิษฐมัทรี นายเปลื้อง เณร	๑
ความรักของแม่ในวรรณคดีพระลอ พระเวทย์พิสิฐ	๑๒
ลูกในเปล หลวงสารานุกรม	๒๖
เรื่องเกี่ยวกับ “แม่” หลวงบุญमानพพานิชย์	๓๗
บทละครเรื่องสุวรรณสาม นายมนตรี ตราโมท	๔๕
วันทองกับพลายงาม นายเจือ สตะเวทิน	๗๓

เรื่อง

มหาชาติ กัณฑ์มัทรี

ของ

นายเปลื้อง เณ นคร

กรรมการสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง วันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๙๓

สวัสดิ์ ทุก ๆ ท่าน

เมื่อคราวเข้าพรรษาขลุ่ยแล้ว ข้าพเจ้าได้ไปในงานบวช
นาคหลายหน เพิ่งมีโอกาสมานพบกับท่านคณวรินทร์ จึงขอถือ
โอกาสแผ่ส่วนกุศลมายังทุก ๆ ท่านด้วย มีนาครายหนึ่งเป็น
ญาติกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้มีส่วนช่วยเหลือวิ่งเต้นใกล้ชิด
กว่านาคอื่น ๆ เจ้าภาพนั้นเป็นมารดาของนาค ข้าพเจ้าทราบมา
ว่า เดิมแม่ลูกคู่นี้ไม่ค่อยจะปรองดองกัน เพราะลูกชายก่อน
ข้างจะซัดใจแม่อยู่บ่อย ๆ เพิ่งจะมาปรองดองกันตอนจะบวชน

แหละ แม่อยากจะเห็นผ้าเหลืองของลูก ส่วนลูกนั้นแรกทีเดียว
 เห็นเพื่อนฝูงเขาบวชให้แม่บ่อย ๆ เข้า ก็เกิดความเลื่อมใสเป็น
 อนตกลาง ตอนที่แม่ประเคนไตรจีวรให้นาคนั้นเป็นภาพที่ติดตา
 มาจนบัดนี้ คือนาคนั้นกราบแม่ทำตาแดง ๆ แหวตาแสดงความ
 รู้สึกเคารพบูชาอย่างลึกซึ้ง ส่วนแม่นั้นประเคนไตรมีดสั้น คา
 ขยิบ ๆ ประเดียน้ำตากก็ไหลออกมาจริง ๆ ปลาบปลื้มใจที่ได้
 เห็นลูกบวช ส่วนนาคเองก็คงเก็บเอาความรู้สึกถึงคุณมารดา
 ซึ่งตนเคยลืมหรือนึกเห็นได้พรา ๆ มาระลึกและเห็นชัดเจน
 ในตอนนั้น

กิริยาท่าทางต่าง ๆ ของแม่ลูกครั้งนั้นเป็นสิ่งติดตาติดใจ
 ยิ่งนัก ไม่ต้องพูดกันว่าแม่นั้นคือกตัญญูยิ่งแล้ว พ่อനาคก็คงเต็ม
 ตันที่ได้อบแทนอุปการคุณของแม่ ให้แม่ได้รับผลบุญอย่าง
 ใหญ่หลวง การที่แม่ได้ให้ลูกได้บวชและการที่ลูกยินยอมพร้อม
 ใจบวช ย่อมเป็นเครื่องหมาย แห่งความรักความผูกพัน ระหว่าง
 มารดากับบุตรอย่างสูงส่ง

นอกจากจะได้เห็นภาพติดตา เกิดความรู้สึกติดใจแล้วยัง
 มีความรู้สึกเลยไปอีกว่า ความรักของแม่นั้นเป็นสิ่งใหญ่หลวง

เกินที่จะบรรยายได้ แม่ยอมเป็นที่พักพิงของลูก ในยามที่ใคร ๆ
 บากหน้าหนักมีแม่อยู่คนเดียวเท่านั้นที่ไม่ยอมทอดทิ้ง

ครั้นอยู่มากคราวหนึ่งในการประชุมของสำนักวัฒนธรรม
 สาขาวรรณกรรม ได้พูดถึงถึงเรื่องวรรณคดีที่ได้อรรถา
 ความรักและความรู้สึกที่มารดาที่มีต่อบุตร ก็ได้ทราบว่ามียุมา
 เรื่องที่เกี่ยวกับวิถีได้ถอดความรู้ สึกของมารดา มาวางไว้เป็นตัว
 อักษรอย่างงดงาม

เรื่อง ระหว่างมารดา กับบุตรมียุมา ในวรรณคดี ไทยมาก
 เรื่อง เช่นในขุนช้างขุนแผน มีนางพิมกับพลายงาม ในเรื่อง
 พระลอ มีนางบุญเหลือกับพระลอ เป็นต้น ล้วนได้ได้อรรถา
 ความรักความอาลัยที่มารดาที่มีต่อบุตรได้อย่างน่าจับใจ ความรู้
 สึกที่ข้าพเจ้าได้อ่านเรื่องเหล่านี้ตอนแรก ๆ ก็รู้สึกว่าเป็นเพราะ แต่
 ไม่ซึ้งใจเท่าที่ ได้อ่านมาครั้งหลังเมื่อได้ ไปในงานบวชนาคคราว
 นั้นรู้สึก ว่า ออ กว่ท่านไม่ได้ได้อรรถาพร่งเพราะแต่ตัวอักษรเท่า
 นั้นแต่ยังขาดความรู้ สึกแห่งความรักอันประเสริฐ คือ ความรัก
 ของแม่ไว้อย่างดียิ่งอีกด้วย

มีหนังสืออยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งท่านคงจะรู้จักดี และบาง
 ท่านคงจะเบื่อกองแต่เมื่อครั้งยังเป็นนักเรียน คือหนังสือมหา-
 เวสสันดรชาดก หรือที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า มหาชาติ
 โดยฉะเพาะ กนิชกมัทรีนั้น จะต้องสรรเสริญ เจ้าพระยาพระคลัง
 (หน) ว่าท่านช่างกลั่นเอาความรู้ สักของแม่มาพรรณนาได้
 ละเอียดละออ

อยากจะเชิญให้ท่านอ่าน แต่ถ้าท่านยังไม่พร้อมที่จะอ่าน
 ก็ขอโอกาสเล่าเรื่องและเล่าความรู้ สักของ ข้าพเจ้าให้ท่านฟัง
 ในโอกาสนี้

กนิชกมัทรีนั้นถือกันว่าเป็นกนิชเอกกนิชหนึ่งในหนังสือ
 มหาเวสสันดรชาดก กนิชกมัทรีมีผู้แต่งหลายล้านวนด้วยกัน
 แต่ก็ไม่มียุคใดเกินล้านวนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้
 ขนต้นกนิช กล่าวถึงตาชชกได้ประทานพระชาติกนิชหา
 แล้วก็พาเดินไล่ตามทาง สองกุมารำให้รำพันถึงพระมารดา
 ในเรื่องนั้นว่า มีเทวดาสามองค์รับสั่งให้พระอินทร์ให้ลงมานฤมิต
 ตัวเป็นราชสีห์กลบเลื้อยขวางหน้าพระมัทรีไว้ เพราะเกรงว่าถ้าพระ
 นางกลับมาถึงอาศรมตามเวลา พอรู้ว่าตาชชกมาพาลูกไป

ก็คงจะติดตามไปไม่คิดชีวิต จึงต้องหาทางขัดขวางเอาไว้ก่อน
 ในเรื่องเทวดาและของอัศจรรย์นั้นเป็นของอัจินไตย คือไม่ควร
 นำมาคิด จึงจะขอผ่านไป ถ้าจะถกเถียงกันว่าเทวดามีหรือไม่
 ล้วนพูดกับคนได้จริงหรือ อย่างนั้นแล้ว ก็คงเถียงกันได้นาน

จะกล่าวถึงพระนางมัทรี ตั้งแต่เสด็จจากบรรพเนศาลา
 แล้ว ก็หวาดหวั่นพะวงถึงพระลูกมาตลอดทาง และผลไม้ต่างๆ
 ก็วิปริต ที่เคยมีผลกลายเป็นมีดอก พวก แก้ว เกด กาหลง
 สายหยด ยมโคย ที่เคยมีดอกกว้างพรั่งพรออยู่เมื่อก่อน
 กลับกลายเป็นมีผล ทุกทิศมีดอกเต็ม ขอบฟ้าเป็นสายเลื้อย
 แสร้งคานก็พลิกตกจากพระองค์สา ทุกสิ่งทุกอย่างวิปริตผิดไป
 หหมด พระนางรีบเก็บผลไม้ตามแต่จะได้อ แล้วก็กล่าวพระบาท
 กลับอาศรม ก็พอลืมมาพบราชสีห์ก็เปลี่ยนนอนขวางทางอยู่ ทรง
 ตกพระทัยเป็นอันมาก ทรงหลบเข้าข้างทางกันแสงให้ ตะวัน
 ก็เย็นลงรอนๆ คิดถึงพระลูกก็คิดถึง จะหลีกเลี่ยงไปทางอื่นก็ไม่ได้
 หหมดบัญญัติเข้าก็ตรงเข้าไปนอนนอนสามสัตว์ทชขวางทาง

ตอนนั้น เจ้าพระยาพระคลัง (หน) พิจารณาว่า “อนึ่งพระ
 สุริยครกษาสนธยาสาวยนเห็นแล้ว เป็นเวลาพระลูกแก้วจะอยาก

นมกำหนดแล้ว พระพี่เจ้าของน้องเอ๋ยทั้งสามรา ขอเชิญกลับไป
 ไปรัตนคูหาห้องแก้ว แล้วจะได้เสวยชมซึ่งลูกรักและเมียขวัญ
 อนึ่งน้องจะแบ่งปันผลไม้ให้สักกึ่ง ครึ่งหนึ่งนั้นน้องจะขอไปฝาก
 พระหลานน้อย ๆ ทั้งสองรา พระพี่ทั้งสามของน้องเอ๋ย
 จงมีจิตตคติกรณาสังเวชบ้าง ขอเชิญล่องครรไลให้หนทางพนา
 วันอันสัจจรแก่นองทวงวอนน้อยอยู่เถิด”

ตอนนั้นถ้าจะว่าทางล้านวนก็งามหมดทุกอย่าง แต่ความ
 งามของล้านวนยังไม่เท่าความรู้ลึกทางความกระเทือนใจ พระ
 นางมัทรีควรจะคิดถึงชีวิตของตัวตามวิสัยปุถุชน แต่กลับคิด
 ถึงลูก ความคิดถึงลูกนั้นก็ได้คิดแต่จะเพาะตัวคนเดียว ยัง
 เผื่อแผ่ไปถึงผู้อื่นด้วย แสดงให้เห็นห้วงอกของนมว่าซนซอว่า
 ลูกแล้ว ย่อมมีความรักความอาลัยเหมือนกันหมด ไม่ว่ามนุษย์
 หรือสัตว์

เทพเจ้าทจาแลงกายได้ฟังคำอ้อนวอนเกิดความสังเวช
 จึงลุกขึ้นหลีกทางให้ พอดีเป็นเวลาพระจันทร์ขึ้น พระนางมัทรี
 วังพลางกันแสงพลาง จนถึงใกล้พระอาศรมที่พระลูกเคยวิ่งเล่น
 ก็ไม่เห็น “แต่ก่อนสิพร้อมเพรียง เจ้าเคยวิ่งแข่งเคียงมากอด

รับพระมารดา ทรงพระสรวลสำรวลร่ารื่นเรีบริบรอบเอาชอกชาน
แล้วกปากันกราบกรานพระชนนี ”

แต่วันนั้นพระนางมิได้พบ

พระลูกคิงแต่ก่อน ทรงเที่ยวตามหา แลไปทางไหนก็พบแต่

ความเงยบเหิงา เกิดสังหรณ์ว่าจะเป็นอย่างความฝันเสียจริงแล้ว

พระนางรีบเข้าไปทูลถามพระเวสสันดร แต่พระราชสวามีก็ทรง

นิ่งเฉยเสีย ถามหนักเข้า พระเวสสันดรก็กลับหาเหตุบริภาษ

ว่านางไปเที่ยวเพเลินเลียดในป่า ไม่ยอมตรัสเรื่องพระลูกทั้งสอง

พระนางจึงเสด็จกลับออกมา บริเวณพระอาศรม สว่างด้วยแสง

จันทร์ควรจะเป็นที่จำเริญตาจำเริญใจ ถ้าแม่ลูกอยู่พร้อมหน้า

แต่คนวนนความงามของ ธรรมชาติ กลับช่วย ให้ เกิดความเศร้า

ยิ่งขึ้น พระนางก็เที่ยวติดตามหาพระลูกรัก ณ ที่ต่าง ๆ ที่

พระลูกเคยเที่ยวเล่น คงเห็นแต่ลานทรายอาบอยู่ในแสงจันทร์

เห็นต้นหว้า เห็นต้นไทรที่พระลูกเคยเล่นซ่อนหา เห็นสระโบก

ขรณ แต่ก็ไม่เห็นที่เปล่า ๆ มองไปที่สระบัวซึ่งปลาเคยพุงผุด

ปลาก็ก่ยบหาย พระนางเที่ยวตระเวนหาพระลูกทุก ๆ แห่ง และ

ทุกแห่งพบแต่ความเปลี่ยวความว่างแวง พระเนตรคอยสอกล้อง

ค้นหา พระโสตคอยสอกล้องเสียง

“ไต่ขึ้นแต่เสียงคเหว้าละเมอร้องก้องพนาเวศ พระกรรณ
 เธอสังเกตว่าสองตรุณยาวเรศเจ้าร้องขานอยู่แว่ว ๆ ให้หวาดว่า
 ลำเนียงเสียงพระลูกแก้ว เจ้าขานรับพระมารดา นางเสด็จลึกลา
 เข้าไปหา ดูเห็นหมูลักวักวักทกลาคกลุ้มเข้าสู่มนอน นางก็ยั้ง
 สะทอนถอนพระทัยทวยศรวญ เสด็จด่วน ๆ ตะคุ่มเค้นเมินมุ้ง
 ละเมาะไม้มองหมอบ จะย่างเหยียบขเกรียบกรอบกเหลียวหลัง
 พระโสด ทิ้งให้ หวาดแว่วว่า ลำเนียงเสียงพระลูก แก้วเจ้าขานอยู่
 งาม ๆ พุ่มไม้ครมเป็นเงา ๆ ชะโงกเงอม พระเนตรเธอแลเหลือบให้
 ลายเลื่อม เห็นเป็นรูปคนตะคุ่ม ๆ อยู่คล้าย ๆ แล้วหายไป สมเด็จ
 อรทัยเธอเทียวตะโกนกู่ก้อง พระพักตร์เธอฟุ่มฟองนองไปด้วย
 น้ำพระเนตรเธอไศกา จังตรัสว่า โอ้อ้อเวลาปานฉะนี้เอ๋ยจะมี
 คกคิน จวนจะสิ้นคนก่อนรุ่งไปเสียแล้วหรือกระไรไม่รู้เลย
 พระพายราเพยพคमारเรอยอยเฉอยฉว ออกแมนให้ออนหวลัด
 ละห้อย ทงดาวเคอนกเคลอนคลอยลงลับไม้ สุกทแม่จะตก
 ตามเจ้าไปเมื่อยามนี้ ผ่องค่างข้างชะนิตนอนหลับ กกลิงกลบ
 เกลือกตัวอยู่ยวเยย ทงนกหกกังวเญเหงาเญยบทุกรวงรัง แต่
 แม่เทยวเซซังเสาะแสวงทุกแห่งห้องหิมเวศ ทัวประเทศทุกราวป่า

สุกสายนัยนาทแม่จะตามไปเล็งแล สุกโสดแล้วทแม่จะชัษทราย
 พงลำเนียง สุกสุรเสียงทแม่จะรำเรือกพไรรอง สุกผไทาทแม่
 จะเยอຍຍຍกย้างลงเหยียบคิน กิสุกสันสุขบัญญัติสุกหาสุคคิน
 เห็นสุคคิก จะไคพานพบประสพรอยพระลูกนอยแต่สกันนิตไม่—
 มเลย จิงตรสว่าเจ้าดวงมณฑาททงคของแม่เอย หรือว่าเจ้าทง
 ขว้างวางจิตต์ไปเกิดอน เหมือนแม่ผน เมอคนนแล้วแล”

ตอนนแหละข้าพเจ้าเคยเห็นผู้ไคพงเทคนม์หาชาติตงกย
 น้ำตาไหล ยิงเป็นมารดาแล้วคเหมือนจะร้องไห้กอนคนอน
 ถ้าจะถามว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ก็เพราะความรูสึก
 ของมารดาไคเลอนลอยเข้าไปอยู่ในสภาพของพระนางมัทรี นก
 ไปว่าตนไคตกชยในสถานะอย่างนั้นบ้าง ส่วนการททำให้จิตต์ใจ
 ของผู้อ่านหรือผู้ฟังเลอนลอยไปตามเคาเรื่องจนลมตัวเองเสียนน
 ย่อมเกิดจากอำนาจคิลปะของกวีผู้รจนา

พระนางมัทรีไคทรงเทยวคินหา พระลูก แต่ยามค้ำไค—
 หยคยง จนแสงแตกคอนชนจับฟ้า ก็มีไคพบ พระนางจึงหวน
 กลับเข้าไปเฝ้า คร้าครวญอยู่คะเพาะพระพักตรพระราชสามิ จน
 กระทงสนวสญญาภาพฟูบลงตรงพักตรพระเวสสันดร

สมเด็จพระเวสสันดรตกพระทัย สำคัญว่าพระนางสน
 พระชนม์ควยความเหินเคเหินขยและความรักอาลัยลูกก็ทรงเศร้า
 สลด พอพิจารณาเห็นว่าพระนางเพียงแต่สลับไป จึงเอนำมา
 ประพรม จนพบนชนแล้ว จึงบอกว่าพระองค์ได้บริจาคพระลูก
 เป็นทานแก่ชุกชกเสียแล้ว พระนางมีทรทุสถามว่า เมื่อวันวาน
 เหตุใดจึงไม่บอกตามตรง พระเวสสันดรตอบว่า พระนางมีทร
 มาแต่บ่ายังเหินขยอยู่ไม่ควรบอก ความร้อนจากการเดินทาง
 และความรักอาลัยลูกสองอย่าง จะทำให้เกิดทุกข์ทวิจนเป็น
 อันตรายแก่ชีวิตของพระนางได้ สมเด็จพระนางมีทรจึงตรัสว่า
 “พระพุทธรเจ้าข้า อันสองกุมารนี้ เกล่ากระหม่อมมอดล้าห
 ถนอมยอมนพยาบาลเลี้ยงบำรุงมา ขอذنโมทนาด้วยบิษบุตร
 ทานบารมี”

ใจความสำคัญของกณิธาน คือการแสดงให้เห็นความ
 รักของมารดาซึ่งมีต่อบุตร เป็นความรักอันใหญ่หลวง โบราณ
 จึงมีคำพังเพยว่า ถ้ากำพร้าพ่อเท่ากำขี้ว่า ยังมีทั้งพ่อทั้งแม่

ถ้ากำพร้าแม่ยังแต่พ่อก็เท่ากับกำพร้าทั้งพ่อทั้งแม่ และกุลบุตร
 ผู้ใดมีมารดาที่ กุลบุตรผู้นั้นได้ชื่อว่ามิใช่คณา และสมบัติอัน
 ประเสริฐยิ่งสมบัติใด ๆ ในโลกนี้

สวัสดิ์

เรื่อง

“ความรักของแม่ในวรรณคดีพระลอ”

ของ

พระวรเวทย์พิสิฐ

กรรมการสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๙๓

พ่อกับแม่ บุคคลทั้งสองนี้เป็นผู้ให้กำเนิดแก่ลูก เพราะฉะนั้น พ่อ, แม่, ลูก จึงมีสัมพันธ์อย่างสนิทสนม เกือบจะแยกกันไม่ได้ คราวที่พ่อทุกข์แม่ก็ทุกข์พลอยทุกข์ด้วย และเมื่อถึงคราวแม่ทุกข์ พ่อก็ทุกข์ทุกข์เหมือนกัน แต่เมื่อถึงคราวลูกทุกข์ พ่อกับแม่ทุกข์ยิ่งกว่าหลายเท่า

ในเมื่อถึงคราวนี้ ถ้าพ่อกับแม่ได้ประสบโชคดี ลูกก็ตั้งใจเป็นธรรมดา แต่ถ้าลูกได้ทุกข์ พ่อกับแม่ย่อมตั้งใจเป็นทุกข์ ข้างที่ปลื้มใจกระทั่งน้ำตาไหล สภาพเช่นนั้นไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ย่อมเป็นเช่นเดียวกันเป็นธรรมดา ความรักระหว่างบิดามารดากับบุตร

เป็นความรักอย่างบริสุทธิ์ และชายชัง อาจารย์ทุกซ์แทนกันและ
กันได้หรือเมื่อจำเป็นก็อาจตายแทนกันได้ และเรื่องโศกสลด
เช่นนี้ก็ปรากฏในวรรณคดีมาแล้ว

ถ้าจะเทียบความรักระหว่างพ่อกับแม่ ซึ่งมีต่อลูก และ
ลูกซึ่งได้รับรสแห่งความรักอันชายชัง เจือด้วยเมตตาคุณแล้ว
ส่วนมากลูกได้จากแม่ ทั้งนี้เพราะพ่อเป็นผู้ประกอบกิจการเพื่อ
ประโยชน์แห่งครอบครัว ย่อมหมกมุ่นต่อภาระต่างๆ จึงห่าง
เหินไปบ้าง แต่ความรักลูกหาได้ลดน้อยถอยลงไปไม่ ส่วนแม่
เป็นผู้ใกล้ชิดกับลูกตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์ พอรู้สีกว่าถึง
ครรภ์ก็เกิดความรักเสียแล้ว โดยที่ยังไม่ทราบว่าลูกนั้นจะเป็น
หญิงหรือชาย รูปโฉมจะงดงามหรือชัهر่ประการใด เพื่อสนับสนุน
ความจริงนี้ จึงขอยกเอาความรักของแม่ ซึ่งปรากฏใน
วรรณคดีจะขบขยดย่อมของไทย คือลิลิตพระลอ ตอนที่พระลอ
ประจวรรัก และจำจะต้องจากพระนางบุญเหลือพระชนนีไปหา
สตรีที่พระองค์กำลังคลั่งไคล้ เป็นเหตุให้พระชนนีทรงคร่ำครวญ
ถึงต่อไป

เริ่มรักตั้งแต่ทรงครรภ์

สืบเคื่อนอุ้มท้องพระ

ตลอดภษาณ

สงวนปลื้มตนสัก

หนึ่งนอຍ

ตราบพระบันไทรจักร

เสด็จคลอก มานา

ถนอมอาบอุ้มค้อยค้อย

ดุษฎีเลี้ยงรักษา

พอเริ่มทรงครรภ์ ก็ทรงระวังพระอริยาบถทรงสคิอ นัง

นอน ยืน เดิน ให้ส่ำมาเสมอ เพื่อมิให้เกิดการกระทบกระเทือน

พระโอรสในพระครรภ์ แม้แต่การเสวยโภชนาหาร ก็ทรงระวัง

มิให้เผ็ดร้อน อันจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่พระโอรสได้

พระนางทรงทะนุถนอมมิไ้เผลอพระองค์เลย จนกระทั่งพระ

โอรสประสูติแล้ว ก็ทรงสงวนประคองด้วยพระองค์เอง

ไม่วางใจให้ผู้อื่นกระทำแทน เพราะทรงเกรงว่าผู้อื่นไม่ใช่มารดา

ย่อมจะมีการมกง่ายเผลอเผลอ อันเป็นภัยต่อพระโอรสได้

ความรักลูกตั้งแต่ในครรภ์ แม้ทุกคนตั้งแต่คนแซ่จนยากจน

กระทั่งถึงชนพระราชาชนย่อมมีธรรมตาเช่นนั้น แต่ทักเกรงสตรี

ชั้นสูงศักดิ์ทักถูกลูกมากแล้ว ก็เพราะจะให้เกิดทัศนียภาพเด่น

โดยละเอียด

ทรงเลียงพระโอรสด้วยพระองค์เอง

แคว้นสามคาบ^๔บอน เองนิตย^๔ พ่อเฮย

บมิให้ใครทำผิด

แพกเจ้า

แสนสงวน^๑คช^๑ชีวิต

ถ้าใคร^๑ กล้วย^๑เลย

เพียร^๑ผด^๑คง^๑คัง^๑เท่า

ตรา^๑บ^๑รู้^๑ส่วย^๑เอง

พระนางทรง^๔บอนพระกระยาหารแก่พระโอรสด้วยพระ

องค์^๑เองวันละ ๓ ครั้ง โดยมียอมให้คนอื่น^๑ทำ เพราะทรงเกรง

ว่าจะผิดพลาด^๑ อัน^๑ท^๑จริง^๑ฐาน^๑แม่^๑ เช่น พระนางบุญเหลือ^๑เป็น^๑ถึง

พระราช^๑นี้ มี^๑ราช^๑บริ^๑พา^๑ร^๑ฝ่าย^๑ใน^๑ล้น^๑เหลือ^๑ จะ^๑เลือก^๑ใคร^๑ให้^๑ทำ

หน้า^๑ท^๑แทน^๑พระ^๑องค์^๑เอง เป็น^๑แต่^๑ทรง^๑ค^๑แล^๑มิ^๑ให้^๑เกิด^๑การ^๑ผิด^๑พล^๑ง

ก็^๑ไต่^๑เป็น^๑อย่าง^๑ดี และ^๑บ^๑ค^๑ค^๑ล^๑ท^๑ทำ^๑หน้า^๑ท^๑น^๑น^๑ เข^๑า^๑ก็^๑จะ^๑ต^๑อ^๑ง

ทำ^๑ค^๑ท^๑ส^๑ด^๑ เพราะ^๑เป็น^๑ล^๑ก^๑เจ้า^๑แผ่นดิน^๑ ใคร^๑เลย^๑จะ^๑พล^๑ง^๑เผ^๑ล^๑อ^๑ห^๑ร^๑อ

ม^๑ก^๑ง^๑าย^๑ แต่^๑ความ^๑ร^๑ก^๑ของ^๑แม่^๑ช^๑ง^๑ต^๑น^๑เท^๑ม^๑อยู่^๑ใน^๑ค^๑ว^๑ง^๑จิต^๑ต^๑ ย^๑อม^๑จะ

คิด^๑เห็น^๑ไป^๑ว่า ใคร^๑จะ^๑ทำ^๑ค^๑ก^๑ว่า^๑แม่^๑ทำ^๑เอง ท^๑ง^๑น^๑เพราะ^๑แม่^๑ท^๑ก^๑ค^๑น

ย^๑อม^๑ร^๑ู้^๑ส^๑ก^๑ว่า^๑ล^๑ก^๑ค^๑อ^๑ช^๑ว^๑ิต^๑ของ^๑ต^๑น ถ้า^๑ล^๑ก^๑เป็น^๑อน^๑ตรา^๑ย^๑ก^๑เท่า^๑ก^๑ย^๑แม่

เป็น^๑อน^๑ตรา^๑ย^๑ค^๑ว^๑ย^๑ เพราะ^๑ฉ^๑ะ^๑น^๑น^๑พระ^๑นาง^๑จ^๑ง^๑ทรง^๑บอน^๑พระ^๑กระ^๑ยา^๑ห^๑าร

ให้^๑พระ^๑โอร^๑ส^๑เอง จ^๑น^๑กระ^๑ท^๑ง^๑พระ^๑โอร^๑ส^๑สา^๑มา^๑ร^๑ด^๑ส^๑ว^๑ย^๑เอง^๑ได้^๑

เพื่อสุขวิทยา

แม้ว่าพระโอรสเสวยพระกระยาหารเองได้แล้ว ก็ยัง
 ไม่ไว้พระทัยให้คนอื่นทำเครื่องเสวย เพราะเกรงว่าจะไม่ดี
 อาหารอาจจะเป็นของแสลง และไม่สะอาด ไม่อร่อย พระนาง
 จึงทรงทำพระกระยาหารเสวยเอง เพื่อความสุขความเจริญของ
 พระโอรส แม้ทุกคนมีความคิดเช่นนั้น จึงเป็นปัจจัยให้ลูกทุกคน
 ชอบรสอาหารฝีมือแม่ อาหารอย่างเดียวกัน คนอื่นทำไม่อร่อย
 แต่ถ้าแม่ทำก็รู้สึกอร่อย ฝ่ายแม่เมื่อเห็นลูกรับประทานอาหาร
 ที่ตนทำให้ได้มากก็รู้สึกปลื้ม นั่นคือความรักอันแท้จริงของแม่
 ดังตัวอย่างที่พระนางบุญเหลือทรงกระทำ

บรรจงกับข้าวแต่ง	ของเสวย พ่อนา
เป็นนิตยปลมเลย	หนึ่งนอย
สรรพเครื่องพระลูกเอย	ไตรตรวจ แต่งนา
ข่ว่างใจถึงก้อย	แก่ผู้ใดทำ

พระนางทรงทำกับข้าวของเสวยด้วยความรู้ความปราณีต่อบรรจง
 เป็นนิตย มีไคลิมเวนว่างให้คนอื่นทำแทนเลย และทรงตรวจ
 พระกระยาหารของพระโอรสอย่างละเอียดละออ จนกระทั่ง

พระโอรสเจริญพระชนม์เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ความสนิท
ชิดเชอระหว่างแม่กับลูกเห็นปานฉะนี้ การที่ลูกที่รักจะจากออกไป
แม่จะตรอมใจเพียงใด

ความหวังของแม่

คงชีพหวังได้ฟัง	ภูมิ พ่อแล
ม้วยชีพหวังฝากผี	พ่อใส่
ตั้งญาพ่อจกัล	ลาจาก ออกนา
ผีแม่ตายจักได้	ฝากให้ใครเฝ้า ฯ

เป็นธรรมดาของคนทุกชนทุกตระกูล แม่ย่อมอยากให้
ลูกได้ดี เพราะถ้าลูกได้ดีมีหลักฐานมั่นคงแล้ว เมื่อแม่มีชีวิต
อยู่และแก่เฒ่าลงไป จะได้พึ่งพาอาศัยและเมื่อตายจะได้เฝ้าผีแม่
การตายแล้วต้องเฝ้าเป็นทำเนียบไทย ถือก็นั่นกว่า ถ้าใครตาย
แล้วไม่ได้เฝ้าศพ จะเป็นผีดิบ ไม่ได้ไปผูกไปเกิดอีกนาน เพราะ
ฉะนั้นคนโบราณจึง ห่วงศพ ของตัว และห่วงศพ ของคนที่รัก
จะยากค้ำจุนอย่างไรก็ต้องให้ผีได้เฝ้า ความหวังอันแรงกล้า
ของแม่มีดังนี้ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ความคิดของคนปัจจุบันนี้อาจ
มีบางคนหัวเราะเยาะในเรื่องคนโบราณห่วงศพของตนเอง แต่

นั้นมันเป็นประเพณีจะชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ชอบก็ตาม เพราะ
 ทุกชาติทุกภาษาย่อมมีประเพณี ยิ่งประเพณีในการทำศพแล้ว
 ยิ่งมีพิสดารมาก อย่างไรก็ตามในชาติไทยมีความหวังเช่นนั้น
 จึงเลียงลูกให้ดี และทุกคนทุกชั้นวรรณะก็ตั้งใจทะนุถนอมลูก
 เพื่อให้เติบโตเป็นคนดี ในหน้าที่ของลูก เมื่อเห็นคุณของแม่
 และรู้ความประสงค์ของแม่ ลูกจะต้องทำตนให้เป็นคนดี ให้แม่
 ใดพึงเมตตา และเมื่อแม่ตายจะต้องทำศพเผาผีแม่ อย่าเอา
 อย่างลูกที่ทิ้งให้แม่อดอยาก และทอดทิ้งแม่ จนไม่รู้ว่าแม่ตาย
 ที่ไหน ซึ่งเป็นการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์กับความรักของแม่

แม่เป็นทุกข์เมื่อลูกป่วยไข้

เมื่อพระลออประจวร พระชนนีได้ทราบข่าวรีบเสด็จมา
 ยักรักษาหน้าพระโอรส ถึงคำประพันธ์ในลิลิตพระลอดังนี้

ชนนีนาถรู้ข่าว ร้อนผะผ่าวหฤทัย อไปยังลูกบพิตร
 ท้าวเห็นผิดแก้ตา อกว่าบาบวยาท บงกชราชจอมใจ พ่อเป็นไต่
 แก่อกแม่

ตีอกโอดลูกแก้ว กลอยใจ แม่เคย
 เจ้าแม่มาเป็นไต่ กิ่งน

สมบัติแต่มีใน

อนเนกขัรกุ

ภาพแผ่น นนา

โกฏีไว้จักยา พ่อนา

ตามธรรมดา แม่เมื่อได้ข่าวว่าลูกป่วยย้อมร้อนใจ ถึง
 จะมิกจะอะไรนอนอยู่ก็ต้องทง แล้วรีบมาหาลูกทันที ครั้นเห็นลูก
 ผิดปรกติก็ใจหาย อยากจะให้ลูกหายป่วย ถึงจะต้องเสียทรัพย์
 สิ้นสักเท่าใดก็ช่าง ต้องรักษาลูกให้หาย พระนางบุญเหลือ
 ก็เป็นเช่นนั้น จึงรีบสั่งแก่นายแก้ว นายขวัญ พเลียง
 พระล่อว่า

นายแก้วอย่าเร่งช้า

ไปหา

เร็วเร่งพระโหรมา

อย่าช้า

หาหมุ่แพทย์ยาหา

หมอภูต มานา

หาแม่หมอถ้วนหน้า

หมุ่แก็กฤตยา

ธรรมดาคนที่มีความร้อนใจ สิ่งใดจะช่วยให้ลูกหายได้
 ก็ต้องการทงนั้น เพราะฉะนั้นพระนางจึงรีบสั่งให้นายแก้วหาโหร
 มาดูดวงชะตา หาหมอยา หมอผี หาแม่หมอ และหมอที่สามารถ
 แก่คุณไสยมาให้ครบ นึกอผลแห่งความรักของแม่

ความสบายใจเมื่อเห็นลูกพ้นไข

พอพวกหมอมานำไขให้พระลอให้ทรงสบายขึ้น

ออกท้าววิราชได้

แรงรมย์

นางพระยาพระสนม

ชนหน้า

มนตรีไพร่เมืองชุม

สวดขับ เสดยนา

ลอบพิตรเจ้าหล้า

สว่างคลุ้มหายมัว

ความห่วงใยของแม่

เมื่อพระลอพบชน และจำเป็นจะต้องจากพระชนนีด้วยความ
 คลังรักพระชนนีจะทรงห้ามปรามด้วยประการต่าง ๆ ทรงแข็งแรง
 เหตุผลให้ฟังเท่าไรก็ไม่เชื่อ จึงทรงถามผู้ช่วยหรือผู้เสวยชาญทาง
 แก่คุณไสย ว่าจะทำอย่างไรดี ขอให้ผู้ช่วยแก้ไขด้วย เมื่อผู้
 หมอปฏิเสธว่าหมดคำร่าแล้วแก้ไขไม่ได้ พระชนนีก็นั่งโศกถึง

ปราณีออกท้าวราช

มารดา ท่านนา

ฟังเร่งแสนโศกา

หมั่นใหม่

น้ำตาถึงธารา

แถมถึง ลงนา

ให้บริกให้

แหบแห้งหัวใจ

เมื่อหมอมักรับแล้ว พระชนนีจึงทรงให้สติแก่พระโอรส
ว่าอย่าไปเลย มีอันตรายอยู่ข้างหน้ามากนัก พระลขจึงทูลว่า
ขอให้ได้ไปสักหน่อย แล้วจึงจะเสด็จกลับมา พระนางจึงรับสั่งว่า

เจ้าไปแล้วเจ้าจิก	คนเมื่อ ลูกเอ๋ย
เนอสู่เสื่อฤาเสื่อ	จิกไว้
ฟังคำพ่อคึกคึกเหลือ	เหลือที คึกคึก
คึกคึกไถลวันไค	แต่รอนฤาเสื่อ

รับสั่งเช่นนั้นพระลขก็ไม่ฟัง จึงได้แต่ทรงทุกข์ร้อน คง
มีแต่ความหวังในพระทัย เมื่อว่าลคทรรคจะได้กลับมาบ้าง เลย
ประทานพรและบวงบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ให้คุ้มครองพระ—
โอรสว่า

จงเจริญศรีสวัสดิ์เรือง	เคชา
ทุกข์โศกโรคโรคา	อย่าพ้อง
ศัตรูหมู่พาลา	พาลพ่าย ฤทธิพ้อ
เสวยสุขอย่างเคืองข้อง	ขุนแก่นอารมณ์
ขอฝากฝูงเทพไท	ภมรินทร์
อากาศพฤกษาสินธุ	ปากกว้าง

อัครนารายณ์อินทร์

พรหมเมศ กต

ช่วยรักษาเจ้าชาย

อย่าให้มีภัย

แม่รักลูก ถึงจะรู้ว่าลูกไปคราวนี้จะต้องได้ประสบภัย
 อย่างร้ายแรงกต แต่ลูกก็ไม่ฟัง เพราะความคลั่งเพ้อ เมื่อเช่นนั้น
 หัวใจของแม่จะเป็นอย่างไร เราลองนึกถึงว่าเราเป็นत्वพระชนนี
 เราจะรู้สึกอย่างไร นี่จึงเป็นคติอีกทางหนึ่ง ลูกทรี คุณของ
 แม่ทุกคน ถ้าไม่จำเป็นแล้วอย่าทำให้แม่อกแตก คุณพระชนนี
 พระลอสซึ่งทรงโศกเพียงพระทรวงจะพังกงนั้นเลย ยวชนทั้ง—
 หลายจึงทำตนให้แม่สบายใจทุกเมื่อเกิด จะเป็นความเจริญ
 ของตนเอง เราตั้งใจทำตนดีให้แม่ปลื้มใจ คนอื่นเขาก็สรร
 เสริญและอยากได้ลูกเช่นนั้นบ้าง ถ้าเราทำตัวของเราไม่ดี ลำ
 มะเลเทเมา ไม่รู้คุณแม่ใคร ๆ เขาก็แข่งคำ ถึงตนจะไม่ได้ยิน
 ด้วยหู ก็คงเห็นด้วยตา ที่เขาแสดงกิริยาเหยียดหยาม อัน
 เป็นเสนียดแก่ตนเอง

ความเสียใจเมื่อแม่ได้ข่าวร้ายของลูก

เมื่อพระลอสพระชนมत्वพวกของยานางเพื่อนนาง—
 แพร่รุมกันปลงพระชนม์ ท้าวพิษณุกรพระราชบิดาของพระเพื่อน

พระแสงจึงบอกข่าวมาให้ทราบ พระนางบุญเหลือก็ทรงพระ-

พิลาป และทรงรำพันต่าง-ๆ อันเห็นได้ว่าออกจากน้ำใจ

ที่แม่รักลูกทั้งนั้น

ภควดีฟังพจนสาร ถ้วนทุกประการประภาษ ภูมิอาจ
ที่จะดำรง พระองค์ท้าวธออยู่ได้ ไท้ธสยบชบเห็นอหมอน พระกร
ยึดพระพักตร์ ให้รำรกลูกไท ให้รักให้ ลูกแก้วกับตน

แม่เอ๋ย

ชนนกลวตงน ห้ามพ่อรัก

พระเจ้ากาฟัง แม่เลย

หวังสนสนมด้วยไซ้ สนิทไทด้วยผ

ในบุรีเราแม่ลูก แม่จะยาหยูกจงเต็มใจ

คิงกาพ่อไปตายเมืองท่านม้วย ด้วยหอกดาว

หลาวดาบ ด้วยกำซาบบันยาดังน

พอพระนางบุญเหลือทรงทราบข่าวท้าวพิษณุกรทูลให้

ทราบ พระนางก็มีอาจจะดำรงพระองค์อยู่ได้ ทรงชบพระพักตร์

ลงเห็นอพระเชนย สอพระหัตถ์ยึดพระพักตร์ทรงรำให้มิได้

สร้าง แล้วทรงรำพันว่า

แม่กลัวเช่นนั้น จึงห้ามพ่อไม่รู้ก็ประการ แต่เจ้าก็ไม่ฟัง
คำแม่เสียเลย

แม่หวังไว้ว่าพ่อจะสิ้นชีพด้วยโรคภัยไข้เจ็บ นี่พ่อไปตาย
ด้วยอุบัติเหตุ ถ้าอยู่ในเมืองเราแต่แม่ ๆ ลูก ๆ แม่จะรักษาเจ้าให้
ถึงใจ โอ้พ่อไปตายในเมืองเขา แล้วมีหน้าฆ่าตายด้วยหอก
ดาบหลาวและลูกธนูหน้าไม้ ซึ่งอาบยาพิษ ยิ่งทำให้แม่สังเวชนัก

แม่สงวนมาแต่ตั้ง

มีครรภ์ ลูกเคย

ขบเขกษาสักอัน

หนึ่งน้อย

ถึงพระผ่านไศศวรรย์

เสวยราช แลพ่อ

รักลูกรักใคร่อย

ส่วนล้ารักตัว

กรรมใดตกลงออกไท ให้รักราชเอารส กาสรรคสันสรว
พางค์ ออกนางพางจะพินาศ

แม่ไม่ใช่รักลูกแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ตายแล้วก็ยัง
รักศพลูก สงสารศพลูก การตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บเรียกกัน
ว่าตายอย่างธรรมดา แต่การถูกเขาฆ่าตาย ถือกันว่าไม่ค
คนที่ไม่ใช่ญาติยิ่งรู้สึกเสียวสังเวช ยิ่งแม่ตายแล้ว เมื่อเห็น
ศพลูกเช่นนั้น หัวใจแพบเหี่ยวลงทันทีที่เคยว ความรักของแม่

มัตถุสสโกทกัฏฐโกโดยยกเอาเรื่องในวรรณคดีมากเล่าว่า ด้วยอาศัยหลัก
 ทมมาเช่นนั้น ขอจึงเกิดผลคลไคลให้ยวชนทุกคนเห็นความสำคัญ
 ของแม่ และเมื่อเกิดอคตผลเช่นนั้นแล้ว ขอจึงได้ประสพ
 สิริสวัสดิภาพพัฒนมงคลทุกเมื่อ เทอญ

๒๓
๒๓๓๓

ลูกในเปล

ของ

พันเอก หลวงสารานุกรม

ปรารภ

ในหน้าที่ กรรมการ สำนักวัฒนธรรม ทาง วรรณกรรม
สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ข้าพเจ้าได้รับคำขอร้องจากประธาน
สำนัก ฯ ให้เรียบเรียงเรื่องการกล่อมเด็กไปบรรยายทางวิทยุ
กระจายเสียง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อ
เวลา ๑๕,๔๐ น. วันพุธที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ และโดย
ที่ขณะนั้นเป็นเทศกาลแห่งยุงงาน “วันแม่” ของสำนักวัฒน
กรรมฝ่ายหญิง ซึ่งกำลังจะเกิดขึ้น ณ สวนอัมพร ในวันที่ ๑๕
เมษายน ค.ศ. นี้ เรื่องการกล่อมเด็กจึงเปลี่ยนฐานะเป็นการกล่อม
ลูก และเรื่องการกล่อมลูกจึงเลยเปลี่ยนชื่อใหม่ให้สอดคล้อง
ตรงกับบรรยายภาคของงาน เป็นเรื่อง “ลูกในเปล” ดังที่ได้
ตั้งใจไว้เป็นชื่อเรื่องข้างต้นนั้น

ความประสงค์อันใหญ่ยิ่งแต่เดิมของสำนักวัฒนธรรมทาง
วรรณกรรม มีอยู่ว่าใครจะนำตำนานวรรณคดีไทยทุกยุคทุกสมัย

นัยจำเดิมทั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีการบันทึกไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร
 เป็นต้นมา ออกบรรยายสู่ประชาชนเป็นเครื่องประดับความรู้ ตาม
 ควรแก่โอกาส และเรื่องบทกล่อมเด็ก เป็นส่วนหนึ่งของวรรณ
 คติสมัยทกลาวนน ๕ ฉะนั้นทางสำนัก ฯ จึงขอรับรองมายัง
 ข้าพเจ้าให้ดำเนินงานนี้ในฐานะที่บังเอิญ ทิพย์วิมล สารานุกรม
 บรรยายข้าพเจ้าเป็นผู้สนใจและใส่ใจในการชักกล่อมตลอดมาเป็น
 เวลาช้านาน ดังที่เคยเคยได้ไปชักกล่อมส่งกระจายเสียง ณ สถานี
 วิทยุกระจายเสียง พญาไท มาแล้วเมื่อ ๑๖ ปีก่อน

ข้าพเจ้าได้เลือกบทกล่อมจากฉบับหอพระสมุด พระนคร
 ซึ่งสมเด็จพระยาตำราธิราชภาพ ทรงรวบรวมจากบันทึก
 ของบรรดาผู้ที่ไปจดจำมาจากแหล่งภูมิภาคต่าง ๆ ประมวลกับ
 ฉบับความทรงจำของบรรดาข้าพเจ้า คัดเฉพาะที่เกี่ยวข้องแก่
 การแสดงคุณของแม่เพียง ๒-๓ บท ให้พอคึกซ์เวลากำหนด
 ส่งกระจายเสียง ๒๐ นาที มาเรียบเรียงร้อยกรองขึ้นเป็นบท
 ความนี้ และในโอกาสนั้นข้าพเจ้าได้เชิญทิพย์วิมล สารานุกรม-
 ประพันธ์ ไปช่วยให้เสียงชักกล่อมพร้อมไปด้วย ซึ่งสภา
 วัฒนธรรมแห่งชาติได้ทำการบันทึกเสียงนั้นเก็บไว้แล้ว แต่ก่อน

อื่นจำต้องเขียนแสดงไว้ในคำปรารภนี้เสียด้วยว่า ถ้าท่านชาย
ทั้งหลายใคร่จะอ่านบทความนี้ ให้มีชีวิตชีวา ชื่นเหมือนดัง ได้ฟัง
จากวิทยุกระจายเสียงจริงๆ แล้ว ก็ขอได้โปรดให้ท่านหญิง
ของท่านกล่อมให้ฟังไปด้วย ท่านจึงได้รับรสสมประโยชน์.

อย่างไรก็ตาม, แม้ท่านผู้อ่าน อาจารย์สักเข้ในเรื่อง
เย็นชกชนิกนี้ ก็ขอได้โปรดให้อภัยแก่เจ้าของเรื่อง โดยนัยแต่
เพียงว่าเรื่องนี้เป็นบันทึกน้อยๆ ในประวัติศาสตร์แห่งวรรณคดี
ไทยชั้นหนึ่ง สมัยที่ยังไม่เคยบันทึกไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร
ใดๆ มาเลยตั้งแต่โบราณกาล และเป็นบันทึกที่อย่างน้อยที่สุด
อาจช่วยขจัดลัทธิอธิบายอันเป็นเสน่หยาของโลกยุคปรตัยขึ้น ซึ่ง
กำลังคุกคามอยู่ที่ประตูบ้านของเราในเวลานี้ ให้ลดถอยน้อย
ลงได้ตามควรแก่สถานการณ์ตลอดไป.

ลูกในเปล

ส่งกระจายเสียง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๙๓

พันเอก หลวงสารานุกรมประพันธ์

กรรมการสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

เป็นผู้บรรยาย

ทิพย์วิมล สารานุกรมประพันธ์ เป็นผู้ชักกลุ่ม

สวัสดิ์ ท่านผู้ฟังครับ

ข้าพเจ้าเชื่อว่าขอเรื่องทตงชนสำหรับบรรยายวันนี้ จะ

บอกความหมายในตัวเองได้ชัดเจนดีแล้วว่าเป็นเรื่องเกี่ยวแก่อะไร

ทั้งนี้เพราะขอเรื่องย่อมาแสดงสาระของเรื่องให้ปรากฏว่า กรณี

สำคัญ ของ “ลูกในเปล” นั้น คือการกล่อม ถ้าไม่มีลูกใน

เปล ก็ไม่มีการกล่อม และถ้ามีการกล่อมจน ๑ ที่ใด ที่นั้น

ย่อมต้องสันนิษฐานได้ทันทีว่ากำลังมีเด็กในเปลไม่น้อยกว่า ๑ คน

เว้นเสียแต่การกล่อมซึ่งปรากฏเสียงขึ้นในเครื่องวิทยุของท่าน

ขณะนี้เท่านั้น ที่ไม่มีเด็กในเปล เพราะในห้องส่งไม่มีที่แขวนเปล

การกล่อมลูกถือเป็นประเพณีเก่าแก่ที่สุดของโลกประเพณี
 หนึ่ง ซึ่งมาตั้งแต่โบราณสมัยสืบจนถึงกาลปรตยุบนี้ ทุกชาติ
 ทุกภาษามีการกล่อมลูกเหมือนกันหมด จะแตกต่างกันก็แต่บท
 กล่อมลูกของไทยได้มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีและ
 ถือเป็นวรรณคดีสมัยที่ยังไม่มีการบันทึกไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร
 เด็กไทยที่เกิดมาจะได้ยินเสียงเพลงขับกล่อมจากบิดามารดาและ
 พี่เลี้ยง การกล่อมลูกในประเพณีไทยเท่าที่ปฏิบัติมามีอยู่ ๒
 แบบ คือ การเห่กล่อมแบบหนึ่ง การขับกล่อมอีกแบบหนึ่ง
 แบบที่ ๑ การเห่กล่อมนั้น โดยมากใช้บทกล่อมเป็นบทร้อย
 กรองลำนำยานี้ ๑๑ และทำนองกล่อมไปในทางสรพัญญะ
 (แบบการสวดสกุติพระพุทธคุณ “องค์โตพระสัมพุทธ”) หรือ
 มีฉะนั้นก็ทำเนนเพลงทำนอง เถาเห่ เห่เรือ ฯลฯ แบบนี้เป็นแบบ
 ใช้ในขัตติยะราชประเพณี กล่อมพระราชโอรสธิดา ของพระมหา
 กษัตริย์แต่โบราณสมัยสืบมา ดังเช่นเนอบทกล่อม ที่ว่า :—

“เห่เอ๋ยเห่กล่อม

พระทูลกระหม่อมจะบรรทม

ข้าบาทขอบังคม

ขับประสมดนตรี

ฟังเสนาะเพราะสำเนียง

ประสานเสียงคึกคัก

ขับไม้มโหรี

รายรอบพระกรงทอง” เป็นต้น

เพื่อให้ท่านได้ฟังท่านเองกล่อม ข้าพเจ้าจะได้ขอให้ทพ
 วมล สารานุกรมพันธ์ ลองเห่กล่อมตัวอย่างนี้ให้ท่านฟังโดย
 สังเขป ในแบบเห่ชาลกลหลวงหรือพระบรรทม ดังท่านจะได้
 ฟังบันทึก....

แบบที่ ๒ การขับกล่อมนั้น โดยมากใช้บทร้อยกรอง
 หลายแบบ บ้างก็เป็นยาน ๑๑ บ้างก็เป็นกลอนเปล่า บ้าง
 ก็เป็นร่ายยาว มีคำสัมผัสกันไพเราะเรื่อย ๆ แต่ท่านเองนั้น
 แปลกกว่าแบบที่ ๑ คือเป็นทำนอง คาส ๆ ง่าย ๆ ใช้กันตาม
 ชาวบ้านราษฎรทั่วไป ซึ่งนับเป็นแบบแพร่หลายยิ่งกว่าแบบ
 ที่ ๑ มาก และใจความของบทขับกล่อมนั้นส่วนมากเป็นเรื่อง
 แสดงความรักและความเอ็นดู และความผูกพันของแม่ทนมต่อ
 ลูก อันเป็นธรรมชาติของสูง นอกจากนั้นก็นิยายสั้น ๆ
 และนิทานโบราณบางเรื่อง ซึ่งบรรดาผู้ประพันธ์ (จะเป็นใคร
 บ้างไม่ทราบ) นำมาร้อยกรองให้ไพเราะเพราะพริ้งและ
 เย็นหู

โดยที่นานากว่ทางวรรณคดี และสังคีตศิลป์แห่งประเทศไทย
ต่างรู้จักหลักจิตวิทยาอยู่ด้วยกัน ทำนองการขับกล่อมของแต่
ละบทจึงกอบไปด้วยเสียงอันเยือกเย็น, ทอคเสียง, ลากเสียง
เปล่า ยาวไปจนพอจะสามารถประสานสมาธิของทารกไว้ให้
แน่นแน้ไปในการเข้าภวังค์..... และแล้วก็หลับ - หลับเพื่อ
ได้อ่านมัยเต็มที คือในวันหนึ่งจำต้องนอนกลางวันไม่น้อยกว่า
๒ ครั้งๆ ละประมาณ ๑ ชั่วโมงเศษ

แม้มีความรักลูก - ถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกตั้งแต่
อยู่ในครรภ์ ตรายเท่าคลอดจากครรภ์ออกมาจนโตถึงขนาด
“ลงเปล” ให้กล่อมได้แล้ว ^๕ลูกทุกคนมักไม่มีใครทราบซังเต็มที
เพราะขณะนั้นเด็กยังจำความหาได้ไม่ เราทั้งหลายได้เริ่มรู้สึก
พระคุณแม่อย่างชัดแจ้ง ก็ตั้งแต่อายุร่วม ๖ ปี ผ่านไป ซึ่งแม่
ก็ยังคงให้ความเมตตากรุณา เลี้ยงอารุงเป็นอย่างดีจน
เข้าเขตต์ความบรรลุนิติภาวะ แต่เรารู้สึกคุณแม่ในชั้น “ให้
กล่อม ไกวเปล” อย่างซาบซังตรึงใจ ก็เมื่อเราเองได้ทำการ
สมรสตั้งครอบครัว และมีลูกซันบ้างแล้ว ตอนนั้นเอง เราทำน
ผู้เป็นมารดาบิดา ได้เริ่มทำหน้าที่เลี้ยงลูกตามธรรมชาติสำนึก

อันสูง เราจึงรู้สึกไต่กับตัวเอง และรำลึกนึกหวลไปถึงเมื่อเรา
ยังเล็ก ๆ ที่แม่ของเราได้ให้ความอบอุ่น แล่เยื่อใยแห่งความ
เอ็นดูอันสูงส่งปรกแสงเห็นอเกล้าตลอดมา

ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่ไต่ปรากฏความรู้สึกในลักษณะนั้น ฉะนั้น
ในการบรรยายบทความอันนี้ ข้าพเจ้าจึงขอโอกาสแสดงภาพ
ชีวิตประวัติของข้าพเจ้าเอง ที่ย้อนหลังจากนั้นขึ้นไปในราวไม่นาน
กว่า ๒๐ ปี เมื่อข้าพเจ้ามีบุตรถึงคนที่ ๕ และขณะนั้นยังเฝ้า
อยู่นอกหน้าทราซการ จึงมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากที่สุด ข้า-
พเจ้าได้เชิญทิพย์วิมล สารานุกรมประพันธ์ มาแสดงร่วมกับข้าพเจ้า
ในหน้าที่ผู้ชักกลุ่มสำหรับโอกาสนี้ด้วย

วันนั้นใกล้เที่ยงวัน ถึงเวลาลูกนอน แต่ยังเฝ้าภรรยา
ข้าพเจ้าผู้เป็นแม่ของเด็กยังไม่เสร็จงานทางแม่บ้าน ข้าพเจ้าจึง
อาสาอุ้มลูกลงเปล และแล้วก็ไกวพลากร้องเพลงพลากร ตาม
ประสาคนที่ไม่รู้เรื่องของเพลง เพลงที่ข้าพเจ้าแสดงนั้นมีทั้ง
ไทยเดิม ทั้งไทยสากล ประเภท “ดุซิดูริยา” เป็นต้น
แต่ลูกก็หาหลับไม่ ตรงข้ามกลับอาปากร้องจ๊ากกตกกกร้อง
ไปทั่วบ้าน พร้อมทั้งคนเรา ๆ ยืนยันว่าเปลจะพัง ข้าพเจ้า

เสียกายที่แสงเพลิงชิมไฟนี้ไม่เป็น จึงกล่อมด้วยบทของสตรี
หรือวาทเนอร หรือสุมานไม่ได้ แต่ถ้างล่อมได้ก็ยิ่งสงสัยอยู่
ว่า ถ้าลูกไม่หลับเปลก็คงฟังอย่างแน่ ๆ

อย่างไรก็ตาม, ในที่สุดข้าพเจ้าก็ต้องขอร้องไห้ร่ำ
ข้าพเจ้าทำงานแม่บ้านเสียชั่วคราว มากล่อมลูกตามกิจวัตร
ที่เคยเคยปฏิบัติมา ซึ่งเธอไม่ปฏิเสธ ได้รับชำระเหงื่อไคลแล้ว
กระปรี้กระเปร่ามาจับสายเป็ด พลังซบกล่อมตามเนอบท ๓ บท
ในบรรดาบทซบกล่อมที่มีอยู่ในประเทศไทยไม่น้อยกว่า ๑๐๐๐
บท ดังต่อไปนี้:-

บทที่ ๑

โอละเห่เอ๋ย เจ้าเนออุ่น เนอเจ้าละมุนเหมือนนวล แม่
มิให้ใครต้องกลัวเจ้าจะหมองครี ทองคั้นแม่คนเคี้ยวเอ๋ย

บทที่ ๒

เจ้าทองดี เอาพิษนี้มาโขก แม่ทองเนอดีของแม่อย่า
มีโรค โขกกลมให้เจ้านอน เย็นเอ๋ย

บทที่ ๓

เจ้าสายสุตสวาท ไฉนแม่จะชาคอยู่รอน ๆ ไฉนแม่จะชาค
เกิด เลี้ยววันละเจ็ดแปดท่อน กล่อมให้เจ้านอน อูแม่นา

บทที่ ๔

เดือนเอยเดือนหงาย คาวกระจายทรงกลด อุ่มเจ้าชนไล่รถ
ว่าจะไปชมเดือน พิศแลดูดาว คาวก็ไม่สนุกเหมือน พิศแล
ดูเดือน เหมือนนวนล่อแม่นา

สังเกตคลุกสงบการร้องไห้และการคืนเร่า ๆ ค่อย ๆ หรือ
ตาลงน้อย ๆ แต่ก็ยังไม่หลับ แม่ของลูกจึงกล่อมด้วยเนอยาว
เป็นเรณอนิทานอีกบท ๑ มีเนอยาทดั่งต่อไปนี้ :-

บทที่ ๕

กาเหว่าเอย ไซ้ให้แม่กาฟัก แม่กาหลงรัก สำคัญว่า
ลูกในอุทร คาบข้าวมาเผื่อ คาบเหยื่อมาบ่อน ถนอมไว้ใน
รังนอน ช้อนเหยื่อไว้ให้กิน บักเจี๋ยงอ่อน จะสอนร่อนสอนบิน
แม่กาพาไปกิน ถึงปากน้ำพระคงคา คันท้าเหยี่ยวบสาหร่าย
ปากก็ไซ้หาปลา กินกึ่งกินกึ่ง กินหอยกะพงแมงดา กินแล้ว

โผมา จับต้นหว้าโพธิ์ทอง ยังมีนายพราน เทียวเยี่ยม ๆ มอง ๆ
 ยกบนขันสอง จ่องแม่กาคำ ยิงถกหัวอก แม่กาก็หกคะมำ
 ตัวหนึ่งว่าจะต้ม ตัวหนึ่งว่าจะยำ กินนางแม่กาคำ กรรรมแล้ว
 อูแม่นา ๆ

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย บทกล่อมบทหลังนี้ ข้าพเจ้าฟังไม่
 ทັນจบ เพราะปรากฏว่าตัวข้าพเจ้าเองกลายเป็นผู้ถูกกล่อม
 ไปด้วย แล้วในที่สุดก็เลยหลับไปเสียก่อนลูก ส่วนลูกนั้นพอจบ
 บทกล่อมก็เข้าภวังคหลับสนิท เรื่องลูกในเปลจึงยุติลงเพียงนี้
 ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ท่านทั้งหลายผู้ลำนาคคุณแม่ตลอดกาล.

สวัสดิ์

เรื่องเกี้ยวแก

“แม่”

สำหรับอ่านกันวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๕๓

เวลา ๑๕.๔๐ น.

หลวงบุญมานพพานิชย์

กรรมการสำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

สวัสดิ์ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

พอเอ่ยชื่อ อาบหะชัน ท่านผู้ฟังโดยมากจะต้องร้อง
อ้อ เรื่องนิทราชาคริตซึ่งแปลว่า “นอนอยู่และตื่นแล้ว” แต่
ผู้นอนอยู่หรือตื่นแล้วก็ตามบางทีก็ไม่มีสติ หรือไม่ได้สติ เพราะ
ฉะนั้นไม่แต่อาบหะชัน เราท่านทั่วไปจึงควรมีสติ ถ้ามีไม่ได้
เองก็ต้องมีผู้คอยเตือนให้ แต่ในทันทันจะขอยกอาบหะชันมาเป็น
อุทาหรณ์

อาบหะชันได้รับทรัพย์มรดกจากนายวานิชผู้บิดาไว้มาก
ได้ทำการค้าขายได้ทรัพย์เงินทองเพิ่มขึ้นอีกมาก ก็เกิดใจ

ใหญ่ “เล่นพนันเผื่อไปยิง คงเลี้ยงพวกเพื่อนพ้อง เล่นขบครอง
 พอนร่า ก้าจายทรพยเนองนิตย ขชกคคทุนรอน ชาวภาจจร
 แซ่ซ้อง ไปนานเลยพวกพ้อง พรังพร้อมแหล่หลาย ยิงนา”

การใช้จ่ายอย่างมหาวินาศ ไต่ดำเนินไปประมาณชวบ
 บเคียว “มีชาสันทรพยตน เพื่อนสักคนหนึ่งไซ้ แลเห็นหน้า
 ไต่ แก่เพียงปร๊ับทุกซ์ งาม” มารดาอาบหะชันจึงเตือนสติว่า

“เพื่อนกิน สันทรพยแล้ว แหนงหนี

หาง่าย หลายหมันมี มากไต่

เพื่อนตาย ถ้ายแทนชี่ วาอาตม์

หายาก ฝากผีไซ้ ยากแท้จักหา”

อาบหะชันยังจะไปเที่ยวขอพึ่งเพื่อน แต่ลวันพากันหลบ
 หน้า พากันว่าติดธุระ บ้างกว่าชกสนยากจน อาบหะชันเห็น
 ภาษิตของมารดาแน่นักก็มานะสร้างตนใหม่ ทำมาค้าไต่ก็ประ-
 หยัค คงสตัยสาบานว่า ต่อไปข้างหน้าจะไม่คบใครในนคร
 แบกแตกเป็นมิตรถาวรเป็นอนชาต ครนพอมทรพยชน กลับ
 ปรารธนาคบเพื่อน แต่คงเลือกคบแต่คนต่างเมืองมาเลี้ยง เพียง
 รุ๊กกันสองคนเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้น เมื่อเห็นหน้าชอบพอ

ใครก็พาไปเลี้ยงดูกัน พ้นกำหนดแล้วกตมิตรภาพกันเสีย
เขาปฏิบัติท่านองนมาหลายครั้ง

ในสมัยนั้น กาหลิบ พระเจ้าผู้ครองกรุงแบกแดด ทรง
ตั้งอยู่ในราชনীติธรรมประเพณี ย่อมสอคล้องสุขทุกข์ของ
ราษฎร ชอบปลอมแปลงพระองค์เสด็จจาริกไปสังเกตความเป็น
ไปของพลเมือง คนหนึ่งทรงปลอมกายเป็นพ่อค้ามีมหาศเล็ก
ร่างกำยำตามเสด็จ หะซันไม่รู้จักว่าเป็นใครก็เชิญเข้าบ้าน
บอกว่าบ้านของเขาคือนรียแบกคนเคียวเท่านั้น

กาหลิบสงสัยในคำของหะซัน แต่ก็ยังไม่ได้ถามประการ
ใด ทรงรับเชิญเสวยกระยาหาร ผลาหารต่างๆ อย่างประณีต
พร้อมทั้งสุรา กาหลิบได้สังเกตกิริยามารยาทของหะซัน เป็น
ที่สยบพระอิศฌาศัย ก็ถามประวัติ หะซันก็เล่าเรื่องความหลัง
ถวายเป็นอันถึงที่สุดยที่จะคบมิตรครั้งละคนเพียงไม่เกินสองคน
กาหลิบชอบพระทัยในการรับรอง แล้วถามหะซันว่า
จะต้องการอันใดจะนำมาสนอง หะซันตอบว่า

ขอเป็นท้าวไท	ทรงธรรม
ผู้พิชิตเขตรชเหงา	ขเกลา

แต่สักทิวาวัน

เคี้ยวคาง คึกคึก

ครองพิภพผ่านเผ้า

เศษเพียงรวในย.

ถ้าไต่ตามนิกแล้ว หะชั้นจะเอาผู้ทจจริตหินชาติที่ข่มขี้
ทำทารุณกรรมแก่ราษฎรมาลงโทษตามกระบิลเมือง

สนทนาคือไปอีกหน้อย หะชั้นก็บอกแก่มิตรชวคราวว่า
เวลากลับไปบิณฑุบุตรบ้านด้วย ขณะหะชั้นเผลอ กาหลิบลอบ
เอายาเบื่อโรยลงในถ้วยเหล้าของหะชั้น พอคมหมด ก็น
สมประคิ

กาหลิบจึงให้ผู้ โดยเสด็จอุ้มเอาหะชั้นออกจากบ้าน แต่
ไม่ได้บิณฑุบุตรตามคำหะชั้น พระองค์ก็นำเข้าสู่พระราชวัง ผลัด
เสอผ้าอาภรณ์ของหะชั้นออก เอาเครื่องทรงเหมื่อนขององค์
กาหลิบแต่งให้ครบชุด แล้วทอดให้นอนกลางแท่นทิพยอาคัน
รับสั่งกำชับให้สาวใช้นางกำนัล มหาคเล็กทั้งปวงให้ปฏิบัติ
ต่อหะชั้นเสมือนต่อพระองค์ทุกประการ ถ้าเห็นท่าทางขบขันอัน
ใดก็ให้งักกลั้นหัวเราะเยาะเย้ย ฝ่ายพระองค์จะเฝ้าลอบคอยติด
ตามสังเกตอิริยาบถ

เมื่อหะชั้นล้มตาคอน และทรอบกายภายในพระปราสาท

แล้วก็ยังคิดว่าตนหลับฝันอยู่จึงลงนอน แต่นางกำนัลก็มาปลุก
 ทงยังตนอยู่ พอได้ยินคนบอกให้เสด็จออกว่าราชกิจหะชันฟังก็
 ได้ยิน ก็เห็น จึงรำพึงว่า

“ ตูตบร้างฝัน

แม่นแท้

ลงเลเหตุที่ยัน

โคคัง นนอ

ไปทราบสักสิ่งแม่

จักต้องทำโค ”

แต่หะชันไม่ต้องงงววยอยู่นานเท่าใดนักว่าจะทำอย่างไร เพราะบรรดาข้าบริพารชายต่างช่วยกันทำให้อาบรู้สึกตัวว่า
 เป็นกษัตริย์โดยสนิทใจ ในเมื่ออำมาตย์ผู้ใหญ่ทูลขอราชการก็
 ยิ่งรำลึกถึงความตั้งใจจะปราบพวกอำมะหิตหินชาติชนมาโค จึง
 สั่งให้ไปจัดการกุมตัวมาโดยและเนรเทศไปต่างถิ่น พระเจ้า
 กาหลิบตามสังเกตเหตุการณ์เห็นหะชันจัดไปถามเจตนาที่ทูลไว้ก็
 ชอบพระทัย แต่แล้วหะชันก็ทำออกอย่างหนึ่งซึ่งไม่ได้ทูลพระ
 เจ้ากาหลิบไว้ก็เช่นเดียวกับการกระทำของผู้เรืองอำนาจ คือ

“ บัดนั้นคำสั่งให้ ไกยฟา

ไปเบิกทองคำมา

เมื่อน

พันลัมนัยไตรตรา

จงแน นอนเฮย

แล้วจึงไปทช

ซึ่งบ้านอาบ

ถามคหิงหนึ่งน

มารดา เขานา

ตามซึ่งเรียกฉายา

จอบแก้ว

ถิ่นเคยวกขทมา

ทำโทษ ทัณฑ์เฮย

สู่สังสุวรรณะแล้ว

รบฝ่ายคินว

ความสุขสำราญของหะชันในพระราชสำนักที่อุดมไปด้วย
สุนทร และนางบำเรอการสังคตศุริยางค์ และความอ้อโฮ
มโหฬารของบรรดาพระราชมณเฑียรน้อยใหญ่ จะมีประการใด
คงจะทราบจากพระราชนิพนธ์นิทราชาคริต หรือเคาเห็นเป็น
มโนภาพไปได้ และหะชันก็ได้รู้สึกตนว่าเป็นกษัตริย์แน่นอน
จนเมื่อนั่งกินเหล้าจอกที่มียาโรยให้สลบ

รุ่งเช้าหะชันก็ยังไม่ตื่น กว่าพิษยาเบอจะหมดฤทธีก็ทำ
เอาอาบรู้สึกตัวเมื่อตอนบ่ายควายกลิ้งเข้าคอก ยังคิดว่านอน
อยู่บนทิพยอาคัน ก็เอ๋ยปากตะโกนเรียกซึ่งแม่สาว ๆ ที่จำได้
เลือน ๆ ให้ขึ้นไป นางจอบแก้ว มารดาได้ยินเสียงผิดสังเกต
ก็ไปถามข่าวว่า -

“อันไคพานพ้องต้อง เลียงไค้งคังร่าร้อง
คังนลกเอย ”

ลูกว่า “กูไช่หะชนถอ เป็นลูก แก่เลย
คิอว่ากาหลิบแล พระราชทรงธรรม ”

แม่ว่า “กรรมกรรมลูกน้อยแม่ เป็นไฉน นี้อย

ไคไชว่ชัคควงใจ จิ้งคลุ้ม
เป็นไคพ่อกล่าวไค คณิด ไปนา
หัวอกแม่กลัดกลุ้ม พ่างเพียงพังแด

แปรหุพังแม่ก่อน จงผ่นผ่อนรำพึง คณิงเบของบุรพา
แต่เกิดมาแม่บารุง ผดุงเจ้าจนคุ้มใหญ่ ใส้ใจคุดำเข้า

บ่ให้เจ้าอนาทร จนบิทรวายชนม์ ยังสลดคนลูกแม่
แต่พอเห็นหน้ากัน สारพินแม่ตรมจิตต์ บ่ได้คิด

ชัคแด แปรตามเจ้าจวบจน เจ้าคบคนชั่วช้า
ผลำเงินทองแทบหมด แม่สูดใจออม ถนอมน้ำใจ

บ่ส่เทอน เทอนแต่พอรู้สีก เจ้ากลบนึกเห็นชอบ
ประกอบตนเป็นคิ แม่ปราณยั้งนึก บ่คั่นจักคลั่งไคล

ให้แม่ให้กรอมกาย พ่อโอบฉายสุกสวาสดี อย่าประมาณ

จงตรอง มองดูเหยาเรอนเรา เคยนอนเนาแต่น้อย ไม่เคย

คล้อยคลาจาก ผิดกันมากกับวัง ไปควรหวังใจคิด ซึ่ง

การผิดไปมี เลยลักที่ใครจะไต่ ขอพ่อตริตรองให้

ถ่องแท้แก้ไข พ่อเทอญ”

อาบุเหลือวศุรอบห้องแล้วร้องว่า “น้านเรานั่นเอง”

มารดาจึงว่า “คนหลับคอกจึงฝัน”

อาบุเถียงว่า “ฝันไหนจึงรู้ตัวว่าเป็นกาหลิบจริง ๆ”

มารดาว่า “อย่าพูดฟุ้งซ่าน จะมีโทษอย่างพวกหญ่โหด

หินชาติ ที่อำมาตย์เขาลากคอไปเขียนตมื่อวานนั้น”

อาบุดันทุรังว่า “นั่นเป็นพยานว่าเราคือกาหลิบ เพราะ

เราได้สั่งให้กุมตัวพวกนั้นไปทำโทษเอง”

มารดาไม่ทราบเรื่อง คิดว่าลูกเขาริต จึงว่า

“เพลาเพลาลูกแก้วอย่า เจรจา คังนา
 เพอ^๒พ^๒ค^๒พ^๒ค^๒จ^๒ก^๒พา โทษให้
 แม่^๑เห็น^๑พ^๑อ^๑เสีย^๑อา รมณ^๑แน่^๑ แล้ว^๑พ^๑อ
 จง^๑สง^๑บ^๑ส^๑ง^๑ค^๑ไว้ ส^๑ท^๑ต^๑ง^๑ค^๑าร^๑ง
 เพ^๑อ^๑ท^๑จะ^๑ไม่^๑ให้^๑ล^๑ูก^๑ห^๑ล^๑ู่^๑พ^๑ระ^๑เจ้า^๑กา^๑ห^๑ล^๑ิบ^๑ ม^๑าร^๑ดา^๑ย^๑อ^๑พ^๑ระ^๑อง^๑ค^๑
 ว่า^๑ท^๑ร^๑ง^๑พ^๑ระ^๑ก^๑ร^๑ุ^๑ณา^๑ให้^๑ไ^๑ก^๑ย^๑ฟ^๑า^๑เ^๑า^๑ท^๑อ^๑ง^๑ค^๑ำ^๑พ^๑ัน^๑แ^๑ท^๑ง^๑มา^๑พ^๑ระ^๑รา^๑ช^๑ทา^๑น
 อา^๑บ^๑ก^๑ล^๑ีบ^๑ย^๑อ^๑น^๑ว่า

“ไ^๑ก^๑ย^๑ฟ^๑า^๑อ^๑ำ^๑มา^๑ต^๑ย^๑น^๑ัน^๑ ก^๑ย^๑ัง^๑ ค^๑ย^๑เฮ^๑ย
 ให้^๑เบ^๑ิก^๑เ^๑า^๑ท^๑อ^๑ง^๑ค^๑ล^๑ง^๑ น^๑น^๑น^๑
 มา^๑ให้^๑ก^๑ย^๑ม^๑ึง^๑ย^๑ัง^๑ บ^๑ก^๑ค^๑ ค^๑ุ^๑ณ^๑า
 ก^๑ุ^๑กะ^๑ห^๑ล^๑ิบ^๑แ^๑ห^๑ะ^๑ซ^๑ัน^๑ ส^๑ัง^๑ให้^๑เ^๑า^๑มา^๑”

มารดาว่า “เจ^๑ำ^๑น^๑ัน^๑แ^๑ห^๑ะ^๑ค^๑อ^๑ล^๑ูก^๑ข^๑อง^๑ข^๑ำ^๑” อา^๑บ^๑เ^๑ื่อ^๑ค^๑า^๑ล
 น^๑ัก^๑ ค^๑ว^๑ำ^๑ไม่^๑เ^๑ม^๑เ^๑ย^๑น^๑ม^๑าร^๑ดา^๑ ช^๑า^๑ว^๑บ^๑ำ^๑น^๑ไ^๑ด^๑เ^๑ย^๑น^๑ก^๑ี^๑ม^๑าร^๑ม^๑ค^๑ เ^๑เห็น^๑อา^๑บ^๑
 เ^๑ม^๑เ^๑ย^๑น^๑ม^๑าร^๑ดา^๑ก^๑ี^๑พ^๑า^๑ก^๑ัน^๑ค^๑ด^๑ไป^๑ไ^๑ส^๑ั^๑ง^๑ร^๑ง^๑ใน^๑ร^๑อ^๑ง^๑พ^๑ยา^๑บ^๑า^๑ล^๑ร^๑อค^๑จ^๑ิต^๑ท^๑ เจ^๑ำ
 ห^๑น^๑ำ^๑ท^๑เ^๑ย^๑ย^๑ถ^๑า^๑ม^๑ว^๑ำ^๑จะ^๑ย^๑ัง^๑ป^๑า^๑ก^๑แ^๑ะ^๑ง^๑ว^๑ำ^๑เ^๑เ^๑็น^๑กา^๑ห^๑ล^๑ิบ^๑อ^๑ย^๑ู่^๑อ^๑ก^๑ห^๑ร^๑อ^๑ ค^๑ง^๑ย^๑น^๑
 ค^๑ำ^๑ท^๑ร^๑า^๑บ^๑ค^๑เ^๑า^๑ก^๑เ^๑ย^๑ย^๑ไป^๑ไม่^๑ห^๑ย^๑ค^๑

ค^๑ว^๑า^๑ม^๑ร^๑ก^๑แ^๑ล^๑ะ^๑ค^๑ว^๑า^๑ม^๑อ^๑า^๑ล^๑ย^๑ข^๑อง^๑ม^๑าร^๑ดา^๑ท^๑ำ^๑ให้^๑ล^๑ึ^๑น^๑ค^๑ว^๑า^๑ม^๑บ^๑อ^๑ย^๑ข^๑ำ^๑

ท้าวสรรพางค์ ออกสำหัตถ์ร่ายไปเยี่ยมมลูกทุกค้ำเช้า เห็นลูกถูก
อาญาภัยยังสังเวชถึงนาคานอง ขอร้องให้เลิกคิดว่าตัวเองเป็น
กาหลิบเสียเถิด อาบูกไม่ฟัง มารดาถึงกับเป็นลมสิ้นสติ

ฝ่ายอาบูก็นั่งกอดอกรำพึงไปถึงความหลัง ครึ่งได้
แต่งตัวเป็นกษัตริย์ นอนเห็นอราชอาศน์ มีอำนาจสั่งให้ใคร
ทำอันใดเขาก็ไปทำตาม จะว่าผู้รักชอบกล ไฉนพวกทูลจรีต
โกงเงินชาติจึงถูกจองจำทำโทษ แล้วตนเองก็สั่งให้นำทองไป
ให้แม่ แม่ก็ได้รับจริงๆ ไม่รู้ว่าจะหาความสว่างได้อย่างไร

วันต่อมาที่มารดาไปเยี่ยม เห็นลูกซบผอม มารดาถึง
กับน้ำตาไหลเป็นเล็ดครวญว่า

“อกใจแม่แยกแล้ว	ลูกรัก แม่เฮย
พลางค่อนอกฮักฮัก	รำให้
พ่อเจ็บแม่นจก	ตายก่อน พ่อณา
พ่อจุงจำแม่ไว้	มันแล้วลาตาย”

เห็นน้ำตาเล็ดของแม่อาบูก็ใจอ่อน เกิดมีความเอ็นดู
ว่าจะตาย ก็ทำความเคารพ

แม่นับวันไดยี่สิบเอ็ดวันแล้วที่อาบูก็ไม่ได้เคารพแม่เยี่ยง

เคย เมื่อมาได้รับความเคารพเข้าครั้นนักปรีดาปราโมทย์ยิ่งนัก
 อาบจึงบอกแม่ว่า

“ความฝันลูกเรองนั้น อัจฉริยะ นึกนา
 เหมือนบ่ใช้ความฝัน ถองแท้
 คงจริงทุกสิ่งสรรพ ยามเมื่อ ตนนนา
 ใครถูกตั้งลูกแม่ จักรู้ฤาไม

มารดาเห็นลูกพูดไคล่สดี ก็บอกว่า ระลึกไควว่าเมื่อคณ
 ทอาบเลี้ยงพ่อคไคล่สให้เขาบ่คประตุ แต่เขาไม่คบค บ่คาง
 จึงมาถึง ทำให้จิตใจเคลิบเคลิ้ม

อาบนึกออก ก็เห็นจริงตามมารดา และในทันใดนั้น

“ความสบายใครเปรียบ เทียบมารดาอาบ ดูเห็นบุตร
 คณคอง ทรงสถิตสมประคิ ไม่มีอ การแปลก อย่างเยี่ยงแรก
 ยินยล เขาจรดลค้วนไป ถึงทันใดคหมอ ขอรบคณคณกลับ
 รับประกณมนคอง เขาบ่งวอยงเยี่ยงก บคณหายเห็นสนิท หมอ
 คคใจบ่แล้ว เขารบแคล้วคลามา ตรวจกิริยาทุกออย่าง เห็น
 สะสร่างสมประคิ หมอปราณเปลืองปลค เคืองจำหมคจากกรง
 มารดาทรงเข้าจุง พยงกณรับมา ถึงเคหามีนาน เขาบริหาร

หยา^๒กยา^๒ อา^๒บ^๒ค^๒อ^๒ย^๒เค^๒ล^๒อ^๒น^๒ค^๒ล^๒า^๒ย^๒ เน^๒น^๒ว^๒น^๒ห^๒ล^๒า^๒ย^๒แ^๒ห^๒ล^๒้า^๒ ค^๒ว^๒ย^๒
 ระ^๒บ^๒ม^๒บ^๒อ^๒บ^๒ชา^๒ เ^๒ห^๒อ^๒ค^๒แ^๒ห^๒ง^๒ห^๒ว^๒โ^๒ห^๒ย^๒ย^๒ิง^๒น^๒า

เร^๒อ^๒ง^๒น^๒ม^๒ค^๒ท^๒อ^๒ย^๒ู่^๒ว^๒า^๒ มา^๒ร^๒ค^๒า^๒ย^๒อ^๒ม^๒ม^๒ี^๒ค^๒ว^๒า^๒ม^๒ห^๒ว^๒ง^๒ใ^๒ย^๒ใน^๒ส^๒ว^๒ส^๒ค^๒
 ภา^๒พ^๒ข^๒อ^๒ง^๒บ^๒ุ^๒ท^๒ร^๒อ^๒ย^๒ู่^๒เ^๒็น^๒น^๒ิ^๒ร^๒น^๒ค^๒ร^๒ แม^๒ว^๒า^๒บ^๒ุ^๒ท^๒ร^๒ค^๒น^๒น^๒ั้น^๒ จ^๒ะ^๒เ^๒็น^๒ผู้^๒บ^๒ร^๒ร^๒ล^๒
 น^๒ิ^๒ท^๒ิ^๒ภา^๒ว^๒ะ^๒จ^๒น^๒เ^๒็น^๒ผู้^๒ไ^๒ห^๒ญ^๒์^๒ห^๒ร^๒อ^๒เ^๒า^๒ว^๒ัย^๒ช^๒ร^๒า^๒ไ^๒ย^๒เ^๒ล^๒ว^๒ก^๒ั^๒ตาม^๒ น^๒ิ^๒ส^๒ล^๒ย^๒ข^๒อ^๒
 นา^๒ง^๒จ^๒อ^๒บ^๒แ^๒ก^๒ว^๒ มา^๒ร^๒ค^๒า^๒อา^๒บ^๒ุ^๒ห^๒ะ^๒ช^๒น^๒น^๒ก^๒ค^๒อ^๒น^๒ิ^๒ส^๒ล^๒ย^๒ข^๒อ^๒แม่^๒ข^๒อ^๒ค^๒น^๒ไ^๒ท^๒ย^๒
 ท^๒ง^๒ห^๒ล^๒า^๒ย^๒น^๒ั้น^๒เ^๒อ^๒ง^๒

ส^๒ว^๒ส^๒ค^๒

บทละครดึกดำบรรพ์

เรื่อง สุวรรณสาม

นายมนตรี ตราโมท

ประพันธ์ตามเค้าเรื่องในนิบาตชาดก

สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม แสดงส่งกระจายเสียง

ในวันอาทิตย์ที่ ๕ เมษายน ๒๔๙๓

คำนำ

ละครดึกดำบรรพ์เรื่องสุวรรณสามนี้ ถึงแม้จะได้มีคณะ
กระจายเสียงคณะหนึ่งแสดงมาแล้วครั้งหนึ่ง แต่สภาวัฒนธรรม
สำนักวรรณกรรมพิจารณาเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี มีคติซาบซึ้งกินใจ
แสดงถึงความรักของแม่นมต่อลูก และความกตัญญูอันมั่น
คงของลูกทรีจากคอกของแม่อย่างแท้จริง จึงขอนำมาแสดงเสนอ
ท่านผู้ฟังอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสำนักวรรณกรรมหวังว่า ท่านผู้ฟังคง
จะเห็นพ้องด้วย ในข้อที่ว่า การนำอารมณ์ไปสู่คุณธรรมอันดีใน
เรื่องแม่รักลูก ลูกรักแม่เช่นนั้น แม่จะช้า ผลก็ยังมิเกินค่า -

รายชื่อผู้แสดงในเรื่องสุวรรณสามมีดังนี้:-

ประสงค์ ศุภาคนี แสดงเป็น ทกฺขลดาบศ บิดาสุวรรณสาม

พุนทรพิย์ ตราโมท ,, นางปาริกา ดาบศินี มารดา
สุวรรณสาม

เกษม ทองกมล ,, สุวรรณสาม

อัครพรพรณ ,, บิลยักขราช ราชาแห่งพาราณสี

เด็กหญิงคนตรี ตราโมท ,, มฤคิ

เด็กชายคิลปี ตราโมท ,, มฤคา

- เพลง เหมलग้าทอง -

ฉากหนึ่ง เฉลียงอาศรม ซึ่งตั้งอยู่ในป่าหิมวันต์ ขณะ
เปิดฉากสมมุติเป็นเวลาสายเช้ามืด ทวีลครมีทกฺขลดาบศ กับนาง
ปาริกา ดาบศินี บิดาและมารดาของสุวรรณสามซึ่งดาบศทักท้วง
นั่งคลำเลือกผลไม้รับประทานอยู่บนอาศนะ สุวรรณสามนั่งเลือก
และปอกผลไม้ให้บิดามารดารับประทานอยู่ใกล้ ๆ

- ร้อง สรภัญญะ -

สุวรรณ โอกรรมมาตามรอน ให้บิดาและมารดา

ทั้งสองต้องเสียดา ด้วยพิษแห่งอหิภย

ทุกุล-ปาริกา- สงสารโอรสแท้ ต้องเลี้ยงแม่และพ่อไป
จนกว่าจะบรรลีย์ นั้นแหละจึงจะสิ้นกรรม

ทุกุล เออ ลำบากมากนะลูกนะ สุวรรณสาม การที่พ่อ
แม่ตาบอก ทำให้เจ้าต้องลำบากลำบาก ต้องเลี้ยงคุ
ตัช เปฏฐิตี ยากเหนื่อย เออ ขอบใจเจ้ามาก สุวรรณ
สาม

ปาริกา แม่และพ่อมีชีวิตอยู่ ธรรมดาทุกแท้ ๆ ที่เดียว เออ
เมื่อไรจะตายไปเสียให้เจ้าหมดกังวลสักทีก็ไม่รู้—

สุวรรณ อย่าพูดอย่างนั้นสิแม่ ความลำบากที่ลูกเลี้ยงคุปฏิบัติ
แม่และพ่อนี้ ยังไม่เท่าเทียมพระคุณของพ่อและแม่ที่
ให้กำเนิดและเลี้ยงดูลูกมาหรือ โดยเฉพาแม่ แม่
ลำบากมาตั้งแต่อุ้มท้อง และทนอุ้มลูกมาจนโต
ใหญ่ ด้วยความรัก โดยมีได้คิดถึงความลำบากยาก
แค้นใด ๆ เลย ลูกก็ใจ สบายใจที่ได้ปฏิบัติเลี้ยงคุ
ทดแทนบุญคุณของแม่ ไม่เคยคิดถึงความเหนื่อย
ยากลำบากลำบากใด ๆ เลย ขอให้พ่อและแม่มีชีวิต
อยู่ให้ลูกได้สนองพระคุณยืนานต่อไปเถิด อ้อ นี่จะ
พ่อ มะม่วง ลูกปลูกไว้เรียบร้อยแล้ว

ทุกุล ไหน ลูก ไหน

สุวรรณ น่ะ ข้าง ๆ หวีเข้าพอนี้ คล้าทางนัซพ้อ

ทุกุล อ้อ ๆ เออ เจ้าแบ่งไว้นั้นแล้วหรือ

สุวรรณ เปลาจะ ลูกไม่เคยแบ่งไว้อยเลย เหลือจากพ้อแม่

เท่าไร ลูกจึงจะรับประทานจะ

ปาริกา ทนแบ่งไว้นั้นเองบ้างสิลูก ถ้าหิวโหยเวลาใดจะได้

กินนะลูกนะ

สุวรรณ ลูกจะไม่ขอกินสิ่งใดที่ไม่ใช่ของเหลือของพ้อ และแม่
เป็นอันขาด

ปาริกา โอ กินเถอะ อย่าเคร่งครัดนักเลยลูก สุวรรณตาม
แม่ไม่ถือหรือ

สุวรรณ อ้อ แม่จะ ผลไม้ต่าง ๆ ลูกปอกไว้เสร็จแล้ว วาง
ไว้ตรงนั้นนะแม่ ลูกจะลงไปตักน้ำที่แม่นำมิกลั้มมทานที่
นะแม่

ปาริกา ไปแล้วรีบกลับมาเร็ว ๆ นะลูก นึกเย็นมากแล้วไม่
ใช่หรือลูก

สุวรรณ จะ ลูกไปประเดี้ยวเดี้ยวก็กลับจะ เพียงระยะทาง
แค่นี้เองก็เท่านั้นแม่

— ร้อง ฝรั่งควง —

สุวรรณ ลูกจะรีบ ไปยัง ผังนที ตักวารี ไว้ใช้ใน
ยามค่ำ

เพื่อสำหรับ แม่พ่อ สักหม้อน้ำ แล้วจะนำ กลับมา

ยังกฐี (ฉิ่งตรึงเบาๆ)

ทุกุล ไปละก็รีบกลับมาจะลูก อย่าให้ตนมิดทนค่านะ สิ่ง
สาราสัตว์ในป่ามันชุม

สุวรรณ จะ ลูกจะรีบกลับมาให้ก่อนมิดทเดียวจะพ่อ

ปาริกา แหม น้ำตงเต็มหม้อ ลูกจะแบกมาไหวหรือลูก ไกล
ออกยังงั้น ถ้าแม่ตาดี ๆ แม่อยากจะไปตักเสียเอง
ไม่อยากให้ลูกต้องลำบากเลยทเดียว

สุวรรณ — ไม่เป็นไรหรอกจะแม่ ผุงเนอในป่าเป็นเพื่อนกับลูก
ทั้งนั้น พอตักน้ำได้แล้ว วางบนหลังเนอตัวใดตัวหนึ่ง

มากได้ ลูกไปละจะ แม่ พ่อ

— บัพาทย์ — ดึงชน —

— บิดฉลากทหนึ่ง —

— บัพาทย์ทำเชิดฉานเบา ๆ —

— ฉากที่สอง —

เปิดฉากที่สอง เป็นฉากริมฝั่งน้ำมีคลื่นลมตันทัน มีพันธุ์
 รุกขชาตินานาชนิด ทำทลงยงแม่น้ำนั้นเตียนวรรณ ขณะเปิด
 ฉากสมมุติเป็นเวลาใกล้ค่ำ ดวงอาทิตย์ลยลงไปแล้วเหลือแต่
 แสง ทวีละครมีฝูงเนอละมั่งกวางทราย กำลังขนจากท่าน้ำ
 สวรรณสามแบกหม้อน้ำเดินตามฝูงเนอขนมา ที่ชุมไม้ใกล้คาน
 หนึ่งปลยักขราช ราชาแห่งนครพาราณสี ถือนอนอาบยาพิษมี
 แอขชุมจ้องมองอยู่ ฝูงเนอต่างเดินขนมาด้วยอาการราเริง — —

— ร้อง หงษ์ทอง —

หมู่ พวกเรามฤคา ทุกถ้วนหน้าสามัคคี
 เมตตาและปราณี ไม่ทริกันอย่างมั่นคง
 อยู่ด้วยสุวรรณสาม ผู้โถมงามในแดนดง
 เป็นมิตรจิตต์ดำรง บำรุงเกอเออเพอกัน

(เพลงฉิ่งสองชั้นเบาๆ)

สุวรรณ เออ เรานี้คิดๆ ก็น่าปลื้มใจ อยู่ไต่กบเนอถก
 มฤกคา นึกเป็นผลแห่งความมีเมตตากรุณาต่อกัน

แม่คนละเพ็คคนละพินธุ์ ก็เป็นเพื่อนกันได้ ต่างรัก
ใครกันเป็นอันดี เสมือนจะรู้ว่าทีของกันและกัน—

มฤคิ

มฤคา เรารอสุวรรณเหล้ามาก่อนซิ จะได้เอาหม้อน้ำ
วางบนหลังเราไป

มฤคา

เออ จริงซิ มฤคิ ค่ะเหมือนกัน รออยู่ตรงนั้นแหละ

สุวรรณ

อ้าว นนเนอคุณนน รอเราทำไมล่ะ จะให้เราเอา
หม้อน้ำบรรทุกหลังยั้งงั้นหรือ ช่างเถอะ เกินกัน
ไปก่อนเถอะ เรายังไม่เมื่อยหรอก

ปิตักขราช แหม

ฝูงเนอที่นั่นมากจริง ชนจากท่าน้ำกันมา

เป็นพรวนทีเดียว เอ๊ะ ๆ นั้นตัวอะไรละนั้น เดินมา
ข้างหลังฝูงเนอที่นั่น แยกหม้อน้ำมาด้วย เอ แผลก
จริง ๆ คุกเหมือนมนุชย์ แต่มนุชย์จะมาปนอยู่กับ
สัตว์บ้างยังงี้ได้ หรือจะว่าเป็นกนิกร กนิกรทำไม
ไม่มีขกมีหาง หรือจะเป็นเทวดา เทวดาจะมาอยู่
กับสัตว์ทำไม แปลกมาก รูปงามเสียด้วย เนอก
เหลือองยังกับทอง เป็นสัตว์อะไรหนอ

- ร้อง กระบอกทอง -

บิล

ทำไฉนจะไถ่ตัววันนี้ ไปพาราณสีเขตต์ชณท
ถ้าเราไถ่คงลั่นจรัส จะต้องใช้ครุฑให้ล้มลง
(รียเบา ๆ)

บิล

ต้องยิง ต้องยิงให้พิการล้มลงเสียก่อน เออ
ได้แล้ว แหมเดินเข้ามาใกล้ไถ่กระยะเล็กด้วยซี เออ
ละ - - (รว ลง)

สุวรรณ

โอย ใครยิงเรา

มฤคิ

วู๊ย สุวรรณสามเป็นอะไรไปแล้ว

มฤคา

ล้มลงด้วย โอ้ เอ๊ย เป็นอะไรนั้น เลือดสาด

เทียว อ้อ ลูกศรปักอยู่ที่สีข้างนั้นแน่

มฤคิ

ถูกยิงเป็นแน่แล้ว โอ้ ๆ สุวรรณสาม

มฤคา

ไปตกกันเถอะมฤคิ

สุวรรณ

โอย ๆ นี่ พวกเนอเหล่านี้นะ รียหนีไปเสียให้พ้น

ทันเถอะ เราถูกยิงแล้วเห็นไหม พวกท่านจงพากัน

ไปเสียให้ไกล ถ้าชนอยู่จะมีอันตราย ในแดนของ

เรา นี้ เกิดผู้ใจอำมหิต ปราศจากความเมตตาขึ้นแล้ว

พากันไปเสียให้พ้นเถอะ ไปซี

มฤคิ

โธ่ๆ สุวรรณสาม เพื่อนเรา โธ่ ถูกศรล้มลงแล้ว
ยังอุตส่าห์ประคองหมอน้ำที่จะตกไปให้แม่ - พ่อไว้ ไม่
ยอมให้หัก โธ่ ใครนะ ช่างมายิงเพื่อนเรา

สุวรรณ

ตุกรท่านผู้ขาดเมตตาจิตต์ ยิงศรพิษมีมาต่อเรา
ท่านประสงค์จะเอาสิ่งอันใด เขาของเราก็กินไม่ให้
เหมือนสัตว์นานา มังสาของเราก็กินไม่ได้ ใครเล่า
ใครเป็นผู้ยิงเรา ยิ่งแล้วทำไมจึงไปแอบซุ่ม จง
ออกมาจากสุมทุมให้เราเห็นหน้า เพื่อได้ทราบความ
ปรารถนาของท่านออกมาเถอะท่าน

บิล

เอ๊ะ แปลก เห็นจะเป็นมนุษย์ แต่บุรุษก็ยังประหลาด
ไม่ยกโกรธาบริภาษผู้ที่ประหาร กลับเรียกขานด้วย
ถ้อยคำอันไพเราะ ต้องออกไปพบโดยฉะเพาะ หนัดนี้

ปลายเข้านานเบาๆ

มฤคา

มฤคิ นั้นแน่ ใครมานั้นแน่ ถอศรมาด้วย ถ้าจะคน
นเอง ที่ยิงสุวรรณสาม

มฤคิ

วู๊ น่ากลัว พวกเราทำยังงี้คี่ละ ไปกันเถอะมฤคา
(เสียงผีเท้าวิ่งไกลออกไป)

สุวรรณ -- อ้อ ท่านหรือเป็นผู้ยิงเรา

บิล ถูกแล้วเราเองเป็นผู้ยิงท่าน

สุวรรณ ขอโทษท่านเป็นใคร มาจากไหน จงแจ้งให้เราทราบ
ด้วย

บิล เราชื่อ บิลยักชราช เป็นกษัตริย์แห่งพาราณสี มาเที่ยว
ยิงเนื้อเล่นเพื่อความสำราญ ก็แล้วท่านละ เป็นมนุษย์
หรืออะไร ทำไมจึงมาอยู่ในฝูงเนื้อเช่นนั้น

สุวรรณ ราชะ ข้าพเจ้าเป็นมนุษย์ ชื่อสุวรรณสาม บิด
ข้าพเจ้ากำลังอยู่ในปากของความตายแล้วด้วยพิษม
ครของพระองค์ จงทอศพระเนตร ข้าพเจ้ากำลังนอน
จมอยู่ในกองโลหิตของท่าน มีลูกศรเสียบสี่ข้าง ช้าง
ขวาทะลุข้างซ้าย โอ้ย... ข้าพเจ้าอยากรู้ โอ้ย...
อยากทราบว่าพระองค์ยังข้าพเจ้าด้วยประสงค์สิ่งใด เล็ด
หล่อนถูกฆ่าก็เพราะหนึ่ง ช้างถูกฆ่าก็เพราะงา แต่
โอ้ย -- แต่ข้าพเจ้ามีประโยชน์อันใดแก่พระองค์ โปรด
บอกข้าพเจ้าเถิด --

บิล แหม จะตายอยู่แล้วยังพูดจาไพเราะได้ถึงเพียงนี้ การ

ที่เราถึงท่านนะหรือ ก็เพราะ...อ้อ... ก็เพราะเรา
โกรธท่าน เราประสงค์จะยิงมฤค แต่ท่านจุ่มเข้าไปใน
ฝูงมฤค ทำให้มฤคตกใจตื่นหนีไปหมด เราจึงโกรธ
ท่าน และยิงท่าน

สุวรรณ ราชะ พระองค์ขาดเมตตแล้ว ยังจะมูสาอีก ชนชอว่า
สุวรรณสามแล้วไม่มีมฤคตัวใดจะหวาดกลัว แม้กิน—
นรอนันนิสสัยขลาด เห็นข้าพเจ้าแล้วก็ไม่หนี บรรดา
มฤคทุกตัว มีแต่จะเข้ามาห้อมล้อมชมชื่นต่อข้าพเจ้า
อย่าตรัสมูสาเลย ราชะ

บิล ขอโทษ สุวรรณสาม จริ่งของท่าน เมื่อตะกเรา
ปลกท่าน ที่จริงเราถึงท่านด้วยความโลภ นี่แน่ะ
สุวรรณสาม ท่านมีญาติพี่น้องอยู่ที่ไหนหรือ จึง
ถอหม้อมาตักน้ำกิน และจะตกไปให้ใคร

ธรรณร้องไห้ซ้ๆ เบาๆ

สุวรรณ ข้าพเจ้า มีบิดามารดา ซึ่งตาบอดทั้งคู่ รักษาดี
เป็นฤษอยู่ท่าอาศรม ข้าพเจ้าคนเดียวที่ตอ้ง ปฏิบัติ
เลี้ยงดูพ่อแม่ผู้ตามัก เวลานั้นข้าพเจ้าได้หาผลไม้ไว้

ให้แล้ว ซึ่งจะกินไปได้ประมาณ ๖ วัน ข้าพเจ้ามา
ตักน้ำก็เพื่อไปให้พ่อและแม่ดื่ม ถ้าข้าพเจ้าต้องตาย
เสียในเวลานี้ พ่อและแม่ คงจะโศรกเศร้าถึงข้าพเจ้า
มาก และก็คงมีอายุไปได้อีก ๖ วัน พอหมดสละเบียง
ก็คงต้องออกอาหารตาย โอ้ย... ข้าพเจ้าเป็นห่วง
เป็นห่วงแม่ และพ่อ (ส่อน).

บิล

สุวรรณสาม นี่ท่านต้องเลี้ยงพ่อแม่ พ่อแม่ผู้ตายขอ
ทั้งสองคน โอ้ เรายังท่าน ก็เสมือนไ้มาพ่อแม่ของ
ท่านด้วย - โอ้ๆ

สุวรรณ

ความตายของข้าพเจ้านั้น ไม่เป็นที่ปริวิตกเลย แต่
โอ้ย... ข้าพเจ้าเป็นห่วงว่า พ่อและแม่จะขาดผู้บำรุง
เลี้ยง แล้วก็ (ส่อน) - แล้วก็ต้องตาย ด้วยความ
อดอยาก

บิล

สุวรรณสาม ไหนๆ เราก็คงได้ยิงท่านแล้ว เราขอ
ทำการแก้ตัว เพอลบล้างความผิดของเรา เราขอ
ให้สัตย์ปฏิญาณต่อท่าน -

เจรจาตกลงไปง

บิล

เราจะ^๕เลี้ยงบิครและมารดา

ให้^๕สุขาสมตามความ
ประสงค์

จะอยู่^๔เฝ้าเอาใจในแดนตง

เหมือนท่านคงปฏิบัติ
เป็น^๕อิตรา

อัน^๕อาศรมพ่อแม่อยู่^๕แคไหน

ไกลหรือไกลบอก
แหล่ง^๕ตำแห่ง^๕ข้า

สุวรรณ

เป็น^๕พระคุณ^๕เหลือ^๕ล้น^๕คณา

ที่^๕เมตตารับ^๕ชอก^๕กังวล^๕ใจ

อัน^๕อาศรมของชนกชนนี

มี^๕วิถีทาง^๕ไป^๕ไม่^๕ไกล^๕ไกล

เพียง^๕แค^๕กึ่ง^๕เลี้ยง^๕ก^๕ลุ^๕แนว^๕ไพร

เดิน^๕ตรง^๕ไป^๕ทาง^๕เดียว^๕ไม่

เลี้ยว^๕วลด

บิล

ค^๕แล้ว^๕เรา^๕จะ^๕ไป^๕ยัง^๕ก^๕ฎ

ท่าน^๕อยู่^๕นี้^๕จง^๕คลาย^๕วาย
กำ^๕สรค

สุวรรณ

ข้า^๕ขอ^๕ก^๕ม^๕เกศ^๕ค^๕อ^๕ม^๕น^๕อ^๕ม^๕ประ^๕ณต

ใน^๕เบ^๕อง^๕บ^๕ท^๕มา^๕ลย^๕ท^๕ม
เม^๕ต^๕ตา

— ร้องตะนาวแปลง —

สุวรรณ

ประการ^๕หนึ่ง^๕ไป^๕รค^๕ถ^๕ลง^๕แจ^๕ง^๕ค^๕ค

ชน^๕นี้^๕และ^๕ชน^๕ก^๕ป^๕ก—
เกศ^๕า

ว่าข้าชอกัมคิระวันทนา

กราบขาทาลาทาย

ในไพรวัน (โศค)

บิล

โธ่ สุวรรณสาม พ่อสุวรรณสาม โธ่ ชาคใจ
เสียแล้วหรอนี้ สุวรรณสาม โธ่ ไม่นึกเลยว่าจะถึง
ความตายรวดเร็วเช่นนั้น

— ร้อง พยายาม —

บิล

สุวรรณสามขอคชายหาใครเทียม

กตัญญูเยี่ยม

คิหนักหนา

นราประหารให้มลายวาชัว

บาปยอมมา

สนองเราเฒ่า

กมล

จำจะไปเลี้ยงกุสของฤๅ

ผู้ชนกชนนี

ณ ไพรสณฑ์

ให้เกษมสุขสบายคลายทุกข์ทน

อยู่แทนตน—

สุวรรณสาม

ตามสัญญา

— พระยาเดิน —

- บิดฉากที่สอง -

- ขีพาทย์ ทำเพลงครวญหา เขາๆ -

- ฉากที่สาม -

เปิดฉากที่สาม เป็นฉากอาศรมเหมือนฉากที่หนึ่ง
 ขณะเปิดฉากสมมุติเป็นเวลาเริ่มพลบค่ำ ตัวละครมี
 ทกกลดาบศกัปป์ปาริกาดาบคินี บิดาและมารดาของ
 สวรรณสามผู้ตามขอกำลังบ่นรำพันถึงบุตร ท้าวขลิ
 ยักษ์ราชแบกหม้อน้ำ ยืนเฝ้าฯ จ้อง ๆ อยู่ห่าง ๆ

ปาริกา เอ บานันแล้ว ทำไมสวรรณสามลูกเราจึงไม่กลับ

ทกกล ถ้าจะว่าถึงความเป็นห่วงพ่อแม่แล้ว เข้าใจว่าไม่มี
 ใครในโลกจะเสมอเหมือนสวรรณสามลูกเรา แต่เหตุ
 ไร จึงได้เข้าไปเช่นนั้น

ปาริกา หรือจะมีเหตุเภทภัยอันใดขึ้นแก่ลูกเรา (เพลงพายุเรอ)

ทกกล เอ๊ะ เสียงผีเท่าใคร เดินเข้ามานั้น

ปาริกา ไม่ใช่ผีเท่าของสวรรณสามลูกเราเป็นแน่ ลูกเราไม่
 เคยเดินถึงอย่างนั้นเลย

ก็ผลไม้อ่าง ๆ ทั้งธารา

ใครหามาให้ท่านทุก

วันไป

ทุกุล เรามิบุตรปฏิบัติช่วยจัดหา

ซึ่งข้อสุวรรณสาม

พิศมัย

ปาริกา เวลานั้นลูกนั้นไต่ครรรไล

แบกหม้อไปตักวารี

ยังมีมา

บิล สุวรรณสามนามนหรือลูกท่าน

เข้าประหารด้วยศร

สิ้นสังขาร

ทุกุล จึ่งหรือท่าน (ปาริกา) จึ่งหรือพระราชา (บิล) นี่แน่
หม้อธาราที่ถือไป (อ่านท่านองโคลง) ปาริการับหม้อน้ำ
ลูปพิณิจแนจิตตชา

อกโอ้ลูกมลาย

แล้วฤา

— ร้อง สร้อยเพลงละเลิง —

ปาริกา โอ้อสุวรรณสามของมารดา

ควรหรือมาสั้นชีพ

ตักมัย

เคยเลี้ยงดูพ่อแม่มาแต่ไร

ก่อนใคร เล่าจะมา

เอืออริ (โศค)

บิล

นี่แน่ะ ท่านดาบศและดาบคินี่ ขอให้ตัดความเศร้า
โศรกเสียบ้างเถิด ไหน ๆ ข้าก็ได้อำนาจ ฆ่าบุตรทรก
คนเคี้ยวของท่านให้ตายไปแล้ว จะทำอย่างไรก็คงพ้น
คินี่มาได้ ในฐานที่ข้าเป็นผู้ประหาร ข้าขออยู่
เคียงคท่านทั้งสอง มิให้ต้องเกิดครั้นในเรื่องอาหาร
และสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น ข้าจะปฏิบัติท่านแทนสุวรรณสาม
ผู้ซึ่งต้องตายเพราะมือข้า ทุกประการ

ทูล

อย่าเลย ราชะ พระองค์เป็นกษัตริย์ เป็นเจ้าเหนือหัว
ของข้าพเจ้า หากเป็นการบังคับควรแก่สภาพเช่นนั้นไม่
ข้าเจ้าขอถวายบังคมในพระกรุณาอนันต์ แต่ก็ไม่สามารถจะ
รับพระกรุณา

บิล

ท่านทั้งสอง ท่านช่างคิดอะไรถึงปานนี้ มีน้ำใจและวาจา
เป็นธรรม มีความเจียมตนเองและสุภาพอย่างประเสริฐ
ฉะนั้น ขอให้ท่านทั้งสอง จงถือว่าข้าเป็นบุตรของท่าน
เสมือนดังสุวรรณสาม ฐานะในความเป็นราชาของข้า
กับท่าน เป็นอันไม่มี ตั้งแต่บัดนี้

ร้องเพลงขวัญอ่อน

ทุกุล

ถ้าพระองค์ทรงพระกรุณา
ยังสถานสุวรรณสามสนชว

จงพาข้าสรมวารักร
เพอชานลยคล้าลัมผัส

กาย

ปาริกา

ขอสุขชมผมเฝ้าและดวงพักตร์ ของลูกกรกผู้สิ้นชีพ
สลาย

ขอตระกองกอดบุตรครึ่งสุดท้าย พระภาสายไปรทพา
ชาจรล

ทยอยยวน เบา ๆ

บิล

ข้ายินดีที่จะพาพ่อและแม่ ไปยังที่ที่สุวรรณสาม
นอนสนชวตอยูนัน ตามความประสงค์ เวลานกเคอน
หงาย เห็นทางไคถันค มาเถอะ ท่านจงสั่งไม้เท้า
ของท่านมา ข้าจะจงไป ณ บัดนี้
บพาทยคังชน
บิดนากที่สาม
บพาทยเภา

นากที่สี่

เปิดนากที่สี่

เป็นสถานทรมฝังแม่นำมคลัมมทานที่

เหมือนนกาทสอง ขณะเปิดฉากสมมุติเป็นเวลาตกใกล้รุ่ง เดือน
หงาย ตัวละครมีร่างสุวรรณสามนอนจมโลหิตอยู่ ท้าวปัลลยกข
ราชจึงทูลทนายและนางปาริกาทนายคิน เข้ามา

ปัลล มาทางนี้ น้ ๆ

ปาริกา อีกใกล้ไหม เจ้าคะ

ปัลล ไม่ไกลหรอก น้ ๆ มาทางนี้ ถึงแล้วละ

ทูล ไหน ถึงทูลทนายเจ้าตายแล้วหรือ

ปัลล ถึงแล้วจะ นนแนะ นอนอยู่นนแนะ

ปาริกา ไหน ๆ ไปรคพาเข้าเข้าไปเร็ว ๆ เถิด

ปัลล เอ้า มาทางนี้ น้ ตรงน้ น้ยังงี้ละ น้ลงช้จะ น้

แหละ ตรงหน้าท้านน้แหละ

ทูล ไหน อ้อ - โอ้ - พ่อสุวรรณสาม

ปาริกา ลูกรักของแม่ - (โอด) -

ร้องล่องเรือ

ปาริกา โอ้ว่าลูกรักของมารดร มาม้วยมรณันในพนาสัณห์
เกลือกกระคนฝุ่นทรายระคายคิน พ่อแม่มามีทันใดเห็นใจ (โอด)

ปาริกา โอ้ สุวรรณสามลูกรักของแม่ ผมเฝ้าปล่อยกระจ่าย

ยู่่งเหยิง โธ่ เส้นผม หน้าตาของลูกแม่คล้ำแล้ว ก็
ยังจำติดดวงใจอยู่ แม่เคยลูบคลำสัมผัสมาตั้งแต่เล็ก ๆ
โธ่ - ลูกรัก

ทุกุล ปากก็เม้มสนิท โธ่... หน้าอก... เอ๊ะ... ปาริกา
ดูเหมือนลูกเราตัวยังอ่อนอยู่

ปาริกา ไหน เออ จริงแหละ เราลองตั้งสัจจาธิษฐานกันดูที
หรือ ยึดเอาคุณธรรมเป็นทพางที่ลูกเราจะเลื่อมจาก
พิษมครได้บ้างกระมัง

ทุกุล กัดเหมือนกัน สัจธรรมของเรา และของลูกเรา
อาจช่วยได้บ้าง

ร้องเชอ

พร้อม ดุราเทวันในชนฟ้า จงฟังข้ากล่าวสัตย์วใจ
สุวรรณสามลูกชาติบรรลัษ เป็นผู้ได้ประพฤติธรรมประจำตน
กล่าวคำจริงเป็นนิตยไม่วิคผัน อีกทั้งมั่นคงตณูญรู้เหตุผล
เลียงพ่อแม่ให้เกษมเปรมกมล จงโปรดคลลลูกข้าพนมาพลัน

(อ่านทำนองโคลง)

เดชะผลสัจย์สร้าง	สมมา
พ่อแม่ลูกสามรา	เลิศเรือง

พสุณธรเทพธิดา

เหาะคว้น กลแอ

กล่าวประสิทธิ์พรเปลือง

ปลคร้าย กลายดี

ตระนิมิตร เบาๆ พุดตามจังหวะเพลิง

พสุณธร ตัวเราพสุณธรเทพธิดา เสน่หาสุวรรณสามอย่างแม่นมั่น
ทวยอำนาจล้ำเวทเศษเทวัน ปวงพิฆัมสรพระภัยร้ายจงหายไป

— รว —

บิล เอ๊ะ แน่ท่าน สุวรรณสามพ้นชนแล้ว ขยับตัว พลิก
ตัว ลมตา

ปาริกา เออ จริงแหละ สุวรรณสาม ลูกรักของแม่

ทูกูล เอ๊ะ นี่ยังไง ตาของข้าสว่างขึ้น แลเห็นไถถนัด หาย
มืดแล้วละปาริกา

ปาริกา ซากเหมือนกัน นั้น แสงเงินแสงทอง ฉายขึ้นมา ข้า
เห็นถนัดชัดเจน เห็นหน้าสุวรรณสาม เห็นทุกสิ่ง
ทุกอย่าง

ทูกูล สุวรรณสาม เจ้าไม้ตายหรือลูก พ่อคุณของพ่อ

สุวรรณ พ่อ แม่ โอ นั่นพระราช บัลลังก์ราช โอ-ข้าพ

จากปากของมฤตยูแล้ว

บิล

สุวรรณสาม ลูกชั้นนงเถอะ เราต้องขอโทษแก่ท่านที่
 ได้ยิงท่านในครานั้นด้วย ท่านไม่ตายแล้ว รอดแล้วจาก
 ความตาย รอดด้วยคุณธรรมของท่าน ผู้ที่เพียบพร้อม
 ไปด้วยคุณธรรม มีเมตตากรุณาทุกัญญและสัจจ เช่น
 ท่านและบิดามารดาของท่านนี้ เทพยดาเจ้าย่อมคุ้ม
 ครองปกป้องรักษา เยี่ยวยาให้พ้นจากโรคภัยได้ เป็น
 อัจฉรย์ยิ่งนัก เราขอเคารพนับถือ ในคุณธรรมของ
 ท่านด้วยความจริงใจ---

— ร้อง เพลงเหาะ —

หมู

พวกเราชาวฟ้าสู่ราลัย	จงมาร่วมใจ
ไปรยทิพย์ธารามาลี	
อวยพรพ่อแม่ผู้มี	คุณธรรมจารี
รักลูกผูกเพียงชีวา	
อีกลูกที่รักมารดา	กตัญญูรู้หา
เลี้ยงแม่และพ่อพนอใจ	

จงเกษมณาสุขผ่องใส จิตต์จงประสงคไค
 จงไคสมคังหวัง เทอญ

—(รัวดีกดำบรรพ์)—

— บิดม่าน —

จับเร่องสุวรรณสาม
 สวรรค

วันทองกับพลายงาม

ของ

นายเจือ สตะเวทิน

กรรมการและเลขานุการ

สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

บรรยายทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๙๓

สวัสดิ์ ท่านผู้ฟังที่นับถือ

พอเอ่ยถึงวันทอง ท่านต้องรู้จัก เพราะวันทองเป็นคน
สำคัญในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน บทบาทของวันทอง โดย
มากจับอกจับใจท่านเป็นที่สุด เพราะวันทองเป็นหญิงที่มีความรัก
อย่างโลกโผน เธอต้องเผชิญกับความรักอันสลับซับซ้อนและ
ยุ่งยาก เพราะหักรรบบันดาลให้เธอต้องมีผัวสอง คือขุนแผน
และขุนช้าง จนกระทั่งคนทั้งหลายตราหน้าว่าเธอว่า เป็น
วันทองสองใจ

เรื่องความรักของวันทองในฐานะคู่สาวนั้น ข้าพเจ้าจะ

ปล่อยให้ท่านวิพากษ์วิจารณ์กันเองโดยเสรี ในวันนี้ข้าพเจ้าจะ
 พูดถึงแต่ความรักอีกชนิดหนึ่งของวันทอง คือความรักอัน
 บริสุทธิ์ ระหว่างแม่กับลูก เมื่อพิจารณาถึงความรักด้านนี้ของ
 วันทอง เราพอจะกล่าวได้ว่าวันทองเป็นแม่ที่ดีที่สุดใน
 วรรณคดีไทย เธอทำหน้าที่ของแม่สมบูรณ์ที่สุด รักลูก
 ประารถนาดีต่อลูก ทะนุถนอมลูก มีจิตใจผูกพันอยู่กับลูก
 ตลอดชีวิต แม่เมื่อนางจะตายไปแล้ว วิญญาณของนางก็ยัง
 ผูกพันอยู่กับลูกมิได้ขาด เป็นความรักนิรันดร์ของแม่ที่มีอยู่
 ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ข้าพเจ้าจะขอเก็บความจากวรรณคดีมา
 เล่าสู่กันฟังต่อไป

ท่านทั้งหลายย่อมทราบแล้วว่า เมื่อวันทองจะคลอด
 ลูกนั้น เธออยู่กับขุนช้างฉัวใหม่ แต่ลูกในอกของเธอ นั้นเกิด
 จากฉัวเก่าคือชนแผน ชีวิตของวันทองกับลูกน้อยจึงอาจพบมา
 แต่ต้น เริ่มตั้งแต่ตอนคลอดทีเดียว บุญคุณของแม่ที่มีต่อลูก
 นั้นย่อมลือกกันอยู่ว่า ตอนคลอดนั้นเป็นเรื่องสำคัญตอนหนึ่ง
 ขรรพดาบคคคคคเป็นแม่ ย่อมต้องประสพความลำบาก
 อย่างน้อยครั้งหนึ่ง คือตอนคลอดลูก เป็นภาวะที่แม่ทุกคนต้อง

ผจญกับความเจ็บปวดทรมานอย่างเหลือเชื่อ เควาะห์คึกคักไปเควาะห์
 ร่ายกษัตริย์แก่เสวยชีวิต จึงมีคำกล่าวกันว่าหญิงที่เป็นแม่
 นนเมื่อยามคลอดลูกก็เหมือนออกศึกครั้งหนึ่ง เป็นศึกที่ผู้หญิง
 จะต้องผจญคนเดียว ต้องผจญกับความเจ็บปวดทรมานอย่าง
 ไม่มีใครแบ่งเบาได้ การคลอดลูกจึงเรียกกันว่าเป็น “ศึกของ
 สตรี” เมื่อวันทองจะคลอดลูกนั้น วันทองก็ต้องประสพภาวะ
 เช่นนี้ สุนทรภู่บรรยายความตอนนั้นว่า
 ครานั้นวันทองต้องโศภา อยู่เคหาภัยขนาบข้าง

ไม่มีสุขทุกเวลานาที

จะกลอดบุตรสกลปวกให้รวร้าว

แสง^๑ห้ง^๒ห้อย^๑พรอย^๑พราย^๑พราง^๑ส้าย^๑ตา^๑จะ^๑เรียด^๑หา^๑ชน^๑ช้าง^๑

แต่นวคณวคปวคมวนให้ปวนขึ้น

อยู่ เคาหก ขน ช้าง

ให้หมางหมอง

๒ ๑ ๒ ๓ ๔
ควยว่าทองสับเคอน

ไม่เคลือบน้ำตาล

ตงหวเหเนาเหนคเหนชย

๕
เมื่อยต้นขา

ให้หมางใจ

๕
สวดจะกลั่นกลอกหน้า

๕
นาคาใหญ่

พญางอนทองร้องเรียกพวกข้าไท

จะขาดใจแล้วช่วย

ด้วยแม่คุณ

แต่คนอื่นจะช่วยนางให้หายเจ็บปวดหาได้ไม่ นางต้อง
สู้ศึกสงครามด้วยตนเองจนถึงที่สุด จนกระทั่ง

นางวันทองร้องไห้ใจจะขาด

พอกรรมวาตวาตะ

ประทะถอน

อรุณฤกษ์เบิกสุรินทร์ทินทร

อุทรคลอนเคลอนคลอก

ไม่วอดวาย

เป็นอันว่าวันทองชนะศึกสงครามได้คราวหนึ่ง ลูกของเธอเป็นชาย

เธอทนอุทมนต์กล่อมเกลี้ยงมาด้วยดี เด็กน้อยลูกวันทองรูปร่าง

กิริยาละม้ายคล้ายขุนแผน นางจึงตั้งชื่อว่าพลายงามตามแบบ

ชื่อเดิมว่า “พลายแก้ว” ของขุนแผนนั่นเอง พอพลายงาม

เจริญวัยโตเกาขวบ ก็ต้องเผชิญกับบทบาททหารของพ่อเลี้ยง ขุน

ช้างพอทราบแน่ว่าพลายงามมิใช่ลูกของตัวก็คิดปองร้ายทารุณไว้

เคียดแค้นที่ ขุนช้างล่อลวงลูกเลี้ยงไปสู้รบ พอถึงที่ลี้ภัยตาคน

ก็สลัดเด็กน้อยลง เตะถีบทุบถองเอาตามสบาย พลายงามได้แต่

ร้องเรียกให้แม่ช่วย

ไม่เห็นแม่แลหาน้ำตาก

ขุนช้างชกฉุดคร่า
ไม่ปราศรัย

จนเหงอตกกระปรุกกระปรอมขึ้นคร่อมไว้ หอบหายใจชัก ๆ

เข้าหักคอ

พลายงามคนสนเลียงสำเนียงร้อง

ยกแต่สองมือไหว
หายใจฝ่อ

มันห้ามว่าอย่าร้องกตของรอ

เรียกหม่อมพ่อเจ้า
ชาอย่าฆ่าเลย

จึงเห็นแก่แม่วันทองของลูกบ้าง

พ่อขุนช้างใจบุญ
เจ้าคุณเอ๋ย

ช่วยฝังปลุกลุกไว้ไซ้เช่นเคย

ผดงเงยมันก่ทุบ
หงบลงไป

บ๊อบจุมุกจุกปากลาถกกระแทก

เสียงแอกแอกอ่อน
ซบสลดไสล

พอผีพรายนายขุนแผนผู้แวนไว้

เขากอดไว้มิให้ถูก
ลูกของนาย

ขุนช้างเห็นว่าทบจนตบแตก

เอาคาแผลกแผ่นกลบ
ให้ศัพหาย

แล้วกลองขอนชอนทบให้ลยกาย

ทำลอยชายชมบ่า
กลับมาเรือน

ขณะที่ขุนช้างกำลังทำทารุณแก่ลูกเลี้ยงอยู่นั้น พวก
พราหมณ์ของขุนแผนได้ช่วยชีวิตเค็กน้อยไว้เคียงสาไว้ได้ ข้างฝ่าย
วันทองผู้เป็นแม่ก็เกิดนึกผิดปกติเป็นलगชั้นต่าง ๆ ว่าลูกของ
ตัวจะเป็นภัย นางพรึงพร่นประหวั่นจิต จึงรีบรุดออกติดตาม
มาหาลูกน้อย นางสะท้อนละห้อยเหมือนนกขมิ้นเมื่อพระมทรแสง
หาชาลิกณะหา สุนทรภูได้บรรยายภาพแม่เมื่อพลัดลูกไว้ว่าดังนี้
“นางแคลงผัวกลัวจะนำไปฆ่าเสีย น้ำตาเร่เร่ตกชกชกไหล
ออกนอกกรวัดวคนเคี้ยวเคี้ยวเดินไป โอ้อาลัยเหลือวแลชะเง้อ
เห็นคุ่มคุ่มพุ่มไม้ใจจะขาด พ่อพลายงามทรามสวาทของแม่เอ๋ย
เจ้าไปไหนไม่มาหาแม่เลย ที่โคกเคยวิ่งเล่นไม่เห็นตัว หรือ
ล้มตายควายขวิดงพิษขบ โฉนศพลายบุญพ่อทูนหัว ยิ่งเย็นย่ำ
คำกลุ้มชอุ่มมัว ยิ่งเร่รวัเรียกรำระกำใจ” ด้วยความสตรัก
และเสียตัวลูก นางก็ปลงบาฬศาลาถ้ำต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปตาม

ประสาทุกข์ วันทองสอนอาลัย “เห็นฝูงนกนกขุตรยิ่งสุดเศร้า
 โอ้ลูกเราไม่รู้ว่าอยู่ไหน ชะนีโหวโยหอยหวนรณจวนใจ ยิ่ง
 อาลัยแลหานาตานอง” นางเดินคุ่มเคหาหาเรื่อยไป จนในที่สุด
 ไถยนิลเสียงลูกกร้องให้สอกลสอนอยู่ที่ซุ้มไม้ “ความดีใจไปกอด
 เอาลูกแก้ว แม่มาแล้วอย่างกลัวทูลหัวแม่ เป็นไรไม่ไปเรือน
 เทยวเชื่อนแซ แม่ตามแต่ตะวันบ้ายเห็นหายไป” พลายแก้ว
 พบแม่แล้วก็ดีใจ รู้ว่าตนอยู่ใกล้แม่ยอมพินภัย จึงเล่ยจาร์นัย
 ความทารุณของพ่อเล่ยให้แม่ฟังจนหมดสิ้น “นางวันทองร้อง
 ให้ใจจะขาด โอ้ชาตินี้มีแต่กรรมจะทำไฉน แล้วเล่าความตาม
 จริงทุกสิ่งไป เจ้ามิใช่ลูกเตาเขาจึงซัง พ่อของเจ้านนหรือชอ
 ขุนแผน เป็นคนแค่นักขบขันช่างแก้ป้างหลัง เอาทุกขรอนก่อน
 เก่าเล่าให้ฟัง เคยวันยังอยู่ในคุกเป็นทุกข์ทน” วิสัยของแม่
 เมื่อเห็นว่าลูกจะเป็นภัย ไต่ทุกขภัยอมกระเสือกกระสนกระวนกระ
 วายช่วยลูกอย่างสุดกำลัง วันทองบอกพลายงามว่ามียาชอ
 ทองประศรี อยู่ทิวคเชิงหวาย กาญจนบุรี จะพึงพาอาศรัยไต่
 แต่ทางก็ไกลถึงวันครึ่ง ก็ใครเล่าจะพาไปส่งไต่ พุดแล้วนาง
 กร้องให้จันขัญญา พลายงามถึงจะเป็นเด็กเล็กกเล็กอย่างพริก—

ช^๕หน^๒ ความ^๕เจ็บ^๕แค้น^๕พอ^๕เล^๕ยง^๕ทำ^๕ให้^๕ใจ^๕แข็ง^๕ไม่^๕กล^๕ว^๕ก^๕ย^๕ใน^๕การ^๕เดิน^๕
 ทาง^๕ไกล^๕ บอก^๕แม่^๕ของ^๕ท^๕ว่า^๕จะ^๕ขอ^๕ลา^๕ไป^๕หา^๕ย่า^๕ให้^๕จ^๕ง^๕ได้^๕ แม่^๕ล^๕ก^๕
 พ^๕ร^๕ว่า^๕ร^๕า^๕ให้^๕ก^๕น^๕อยู่^๕จน^๕พล^๕ย^๕ค^๕ำ^๕ วัน^๕ท^๕อง^๕เก^๕ร^๕ง^๕ช^๕น^๕ช^๕ำ^๕จะ^๕ท^๕ำ^๕ม^๕มา^๕พ^๕บ^๕ จ^๕ง^๕
 พ^๕า^๕ล^๕ก^๕น^๕อยู่^๕หล^๕ย^๕ไป^๕ฝ^๕ำ^๕ก^๕ให้^๕น^๕อน^๕ท^๕ว^๕ค^๕เข^๕า^๕ก^๕อน^๕ค^๕น^๕ห^๕น^๕ง^๕ ช^๕ร^๕ว^๕น^๕า^๕ค^๕
 ส^๕ม^๕ภ^๕า^๕ร^๕ก^๕ร^๕ย^๕ไ^๕ว^๕ค^๕ว^๕ย^๕ค^๕

ค^๕น^๕น^๕ว^๕น^๕ท^๕อง^๕ก^๕ล^๕ย^๕บ^๕ำ^๕น^๕ ส^๕ว^๕น^๕จ^๕ิต^๕ต^๕ำ^๕ใจ^๕น^๕ั้น^๕พ^๕น^๕ผ^๕ก^๕ด^๕ง^๕ล^๕ก^๕อยู่^๕มี^๕
 ไ^๕ค^๕ส^๕ำ^๕ง^๕ น^๕ำ^๕ง^๕เก^๕ร^๕ง^๕ว^๕า^๕ล^๕ก^๕น^๕อ^๕ย^๕จะ^๕เด^๕ิ^๕น^๕ท^๕ำ^๕ง^๕ไป^๕อ^๕ค^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ก^๕ๆ^๕ จ^๕ง^๕เท^๕ร^๕ี^๕ย^๕ม^๕
 เข^๕ำ^๕ช^๕อง^๕ไป^๕ให้^๕ล^๕ก^๕ก^๕ิ^๕n^๕ “จ^๕ง^๕เย^๕ี^๕บ^๕ไ^๕ถ^๕ไ^๕ส^๕น^๕ม^๕ก^๕ย^๕ส^๕ม^๕ล^๕ม^๕ ท^๕ง^๕แ^๕ช^๕อ^๕ม^๕จ^๕น^๕อ^๕ย^๕
 ล^๕ก^๕พ^๕ล^๕ย^๕ห^๕ว^๕ำ^๕น^๕ แ^๕ห^๕ว^๕น^๕ร^๕ำ^๕ค^๕ำ^๕ห^๕ำ^๕ช^๕ง^๕ท^๕อง^๕บ^๕ำ^๕ง^๕ค^๕ะ^๕พ^๕ำ^๕น^๕ ส^๕ว^๕น^๕ค^๕อ^๕ง^๕การ^๕
 เก^๕ี^๕บ^๕ไ^๕ส^๕ใน^๕ไ^๕ถ^๕น^๕อ^๕ย^๕” ค^๕ว^๕ำ^๕ร^๕ัก^๕ช^๕อง^๕ว^๕น^๕ท^๕อง^๕ท^๕ม^๕ค^๕อ^๕ล^๕ก^๕น^๕อ^๕ย^๕น^๕น^๕ก^๕ว^๕ำ^๕ง^๕
 ช^๕ว^๕ำ^๕ง^๕ เ^๕ต^๕ม^๕ไป^๕ท^๕ว^๕ย^๕ค^๕ว^๕ำ^๕ห^๕ว^๕ง^๕ไ^๕ย^๕ใน^๕ค^๕ว^๕ำ^๕ผ^๕ำ^๕ส^๕ก^๕ช^๕อง^๕ล^๕ก^๕ แม่^๕ท^๕ก^๕
 ค^๕น^๕เบ^๕ี^๕น^๕ค^๕ง^๕น^๕

ค^๕ร^๕น^๕ไ^๕ก^๕ล^๕ร^๕ุ^๕ง^๕น^๕ำ^๕ง^๕ก^๕ร^๕ิ^๕ย^๕ไป^๕ร^๕ิ^๕บ^๕ล^๕ก^๕ท^๕ว^๕ค^๕เข^๕า^๕ ม^๕อ^๕ย^๕เข^๕ำ^๕ช^๕อง^๕ให้^๕
 แ^๕ล^๕ว^๕ก^๕ช^๕ท^๕ำ^๕ง^๕เด^๕ิ^๕n^๕ให้^๕ล^๕ก^๕น^๕อ^๕ย^๕ น^๕ำ^๕ง^๕บ^๕ร^๕ร^๕จ^๕ง^๕เก^๕ล^๕ำ^๕จ^๕ก^๕ให้^๕ล^๕ก^๕ท^๕ว^๕ย^๕ค^๕ว^๕ำ^๕
 อ^๕ำ^๕ล^๕ย^๕ น^๕้ำ^๕ต^๕ำ^๕ไ^๕ห^๕ล^๕อยู่^๕น^๕อง^๕ห^๕น^๕ำ^๕ น^๕ำ^๕ง^๕เบ^๕ี^๕น^๕ห^๕ญ^๕ง^๕ท^๕ม^๕ส^๕ำ^๕ม^๕ ย^๕ำ^๕ก^๕ท^๕จะ^๕
 ค^๕ิ^๕ค^๕ท^๕ำ^๕ม^๕ล^๕ก^๕ไป^๕ไ^๕ค^๕ ส^๕ว^๕น^๕ห^๕ว^๕ำ^๕ใจ^๕น^๕ั้น^๕แ^๕ท^๕ะ^๕ย^๕จะ^๕แ^๕ต^๕ก^๕ส^๕เ^๕น^๕ น^๕ำ^๕ง^๕ฟ^๕ม^๕พ^๕ำ^๕ย^๕
 ไ^๕ห^๕ว^๕พ^๕ระ^๕ช^๕อ^๕พ^๕ร^๕ บ^๕น^๕บ^๕ำ^๕ล^๕ศ^๕ำ^๕ล^๕ก^๕ล^๕ำ^๕ว^๕ค^๕อ^๕ย^๕ไ^๕จ^๕ำ^๕เข^๕ำ^๕เข^๕i^๕n^๕ให้^๕ล^๕ก^๕ท^๕ว^๕ป^๕ล^๕อ^๕ค^๕

ภัยไร้ทุกข์

ความห่วงใยของแม่ทมต่อลูกออกอย่างหนึ่งคือการศึกษ
เล่าเรียน วันทองก็เห็นห่วงลูกในข้อนี้ เมื่อลูกจะจากไปอยู่กับ
ย่านางจึงทักเตือนสั่งสอนด้วยใจเป็นห่วงในอนาคตของลูก “นาง
กอดจูบลบหลังแล้วสั่งสอน อำนวยพรพลาญน้อยละห้อยให้ พ่อ
ไปศึกษาวิชาความรู้จักจกภัย จนเติบโตใหญ่ยิ่งยวดไต่บวชเรียน ลูก
ผู้ชายหลายม่อนน้นคอยศ เจ้าจงอดสำห้ทำสมาธิสมาธิ” ดังนั้น
เป็นโอวาทแสดงความห่วงของแม่

ฉาก สุกท้ายที่แม่ลูกจะจากกันนั้นน่าสมเพชยิ่งนัก สุน-
ทรภักวาทภาพตอนนั้นว่า “แล้วพาลูกออกมาข้างท่าเกวียน จะ
จากเจียนใจขาดอนาใจ ลูกก็แลคแม่แม่คลูก ต่างพันผูก
เพียงว่าเลอคตาไหล สอนว่าอาลาด้วยอาลัย แล้วแข่งใจจาก
นางตามทางมา เหลียวหลังยังเห็นแม่แลเชมนั้น แม่ก็เห็นลูกน้อย
ละห้อยหา แต่เหลียวๆ เลียวล้วยวิญญา โอ้เปล่าตาต่าง
สอนย่นตะลึง”

จำเนียรกาลนานมานับตั้งแต่พลาญงามไปอยู่กับย่าทักาญ
จนบุรีแล้ว ไต่ศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี พลาญงามเป็นเชล

ไม่ทงแลว มีความสามารถปราชาญเป็รื่องอย่างเคียวกับขุนแผน
 ผู้เป็นพ่อ เมื่อเคียวใหญ่ขึ้น ย่าได้พาพลายงามมาหาขุนแผน
 ซึ่งกำลังติดคุกอยู่ ขุนแผนได้ฝากลูกกับจมนครให้ผักราชการ
 ทั้งปวง ต่อมาพลายงามได้ถวายตัวเข้ารับราชการ จนมี
 ความดีความชอบในราชการสงคราม ได้รับพระราชทานตำแหน่ง
 ยศเป็นจมนไวยวรรณาด หรือทเรียกกันเป็นสามัญว่า พระไวย
 เมื่อตัวเองมีความสุขและยศศักดิ์ก็สูงขึ้น พระ—
 ไวยก็ได้ราฟังถึงเรื่องของพ่อแม่ผู้มีพระคุณ เวลานั้นชதாகรรณ
 บันดาลให้พ่อแม่ของพระไวยแยกย้ายกันอยู่ วันทองต้องตก
 ไปเป็นเมียขุนช้าง ขุนช้างได้นามว่าเป็นพ่อเลี้ยงของจมนไวย
 วรรณาด เรื่องนี้เป็นความขมขื่นสำหรับพระไวยเป็นอย่างยิ่ง ด้วย
 ความปรารถนาที่จะให้พ่อแม่อยู่กันด้วยกันด้วยความเป็นปกติสุข
 พระไวยได้ไปพรากหาวันทองผู้เป็นแม่มาเสียจากขุนช้าง การ
 กระทำกรรมนี้ก็กลับเป็นผลร้ายอย่างยิ่ง เพราะขุนช้างได้กราบทูล
 ฟ้องสมเด็จพระพนัษา คราวนั้นเองสมเด็จพระพนัษาได้ตรัส
 ทามความสมัครใจของวันทองว่า สมัครงะอยู่กับขุนช้างหรือ
 ขุนแผน หรือจะสมัครอยู่กับพระไวยผู้เป็นลูก วันทองได้

กราบทุกเป็นกลาง ๆ ไม่บ่งชี้ว่าจะอยู่กับใคร ^{๕๕}ทั้งนี้เป็นเหตุ
ให้สมเด็จพระพันวษาทรงพระพิโรธ ทรงประณามว่าวันทอง

เป็นหญิงสองใจ มีพระบรมราชโองการให้เอาตัวไปประหารเสีย

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย โชคชะตาของมนุษย์เป็นของผันผวนได้
นิยายสลดใจในชีวิตวันทองเป็นอุทาหรณ์เรื่องหนึ่ง ก่อนจะตาย
นางได้รำพันถึงความรักของแม่ต่อลูกไว้อย่างจับใจ จะขอให้
เจ้าหน้าทาสภาวัฒนธรรมอ่านให้ฟังดังนี้

ครานี้จึงโฉมเจ้าวันทอง ^{๕๖}เคราห์หมองสะอึกสั่นให้
สวมนกชกุกยาด้วยอาลัย น้ำตาหลังไหลอยู่ริน ๆ ^{๕๗}วันนั้นแม่จะลา
พ่อพลายแล้ว จะจำจากลูกแก้วไปสู่ญี่สิบ ^{๕๘}พอบ้ายก็จะตายลง
ถมดิน ผินหน้ามาแม่จะขอชม เกิดมาไม่เหมือนนกกับเขาอื่น มี
ไต่ชนเซยชิตสนิทสนม ^{๕๙}แต่น้อย ๆ ลอยลิ่วไปตามลม ต้อง
ตรอมตรมพรากแม่ไปเจ็ดปี ^{๖๐}ให้แต่เฝ้าทุกขถึงคนึงหา นึกว่า
แม่จะไม่ไ้เห็นผิ ^{๖๑}เจ้าก็ไม่สูญเสียหายวายชั่ว ^{๖๒}กลับมาไ้เฝ้าผิของ
มารดา ^{๖๓}มีเสียแรงฟักฟุ่มอุ้มท้อง ^{๖๔}ข้ามหนองแนวเขาลำเนาป่า
อยู่ในท้องก็เหมือนเพื่อนมารดา ^{๖๕}ทนทุกข์เวทนาในป่าช้า ^{๖๖}ผ้าแตก
แผดฝนทนลำบาก ^{๖๗}ปลิงทากร่านรมนกันกัด ^{๖๘}หนามไ้หนัไ้ไขว่เกี่ยว

เทยวเลียววลก แม่คอยขี้กระวังให้แต่ในครรภ พ่อพาขึ้นมาได้
 ขยับควบ ขยับขยวบกลัวเจ้าจะหวาดหวั่น พอแตกเฝ้าเข้าร่มพนม
 วนเห็นจะอ่อนผ่อนผันลงกินน้ำ คอยกลืนแต่พอชนไม่กลืนหนัก
 กลัวลูกจะล้าลักทุกเช้าค่ำ เมื่อเขาส่งลงมาต้องจองจำ แล่น
 ระกำกระวังจะนั่งนอน คอยเป็นห่วงข่วงใยในลูกกรก จะเดินหนัก
 เกรงท้องขยับขย่อน จะนั่งหนักเจ้าจากอนาทร ครนนอนหนักกลัว
 เจ้าจะเหินหายอนาถตัว เจ้าคลอครอดแล้วจึงคลาไคล เฝ้าถนอม
 กล่อมไกวพ้อทูลหัว เจ็บแม่ประคองไม่หมองมัว ขุนช้างชั่ว
 ลักลูกไปลับตา เขาคิดคอยปล่อยหลงในคางซู้ กุศลชดให้เจ้า
 คินมาเห็นหน้า พอเห็นแล้วก็ต้องพราจากมารดา แต้นนมา
 ชานานจึงพานพบ กุศลหนุนหลังยังคำจูน ให้ลูกแก้วมียบุญ
 ประจวบจบ เทยวตามแม่พ้อพ้อพร้อมพบ กลับมาต้องทำศพ
 ของมารดา เหมือนนอตุล้าหัดคนคั่นพันบ่าซู้ พอเห็นแสงจันทร์
 จำรัสพระเวหา ล้าคณุตคิดว่าจะสุขทุกเวลา พอสายฟ้าฟาดลัม
 ฆมคินคาล พ่อจะเห็นมารดาลักกรังวัน พันนินสูญญเปล่าเป็น
 เถาถ่าน จะได้แต่คิดถึงคณังน่าน กลับไปบ้านเถิดลูกอย่ารอเย็น
 เมื่อเวลาเขาฆ่าแม่คอขาด จะอนาถไม่น่าจะแลเห็น เจ้าคหน้า

เสียแต่แม่ยังเย็น นึกถึงจะได้เห็นหน้ามารดา ร่ำพลางนางกอด
พระหมั่นไวย น้ำตาไหลซบเซาไม่เงยหน้า ง่วงหยุบฟุบลงกับ
พสุธา กอดลูกยาแน่นิ่งไม่ตึงกาย”

ฝ่ายพระไวยนั้นเล่าได้ใช้ความพยายามสนของคุณแม่อย่าง
สุดสติปัญญา ได้ขอร้องเพื่อช้ชาติไว้ว่าอย่าเพื่อประหารแม่ ตัว
เองได้รีบเข้าเฝ้าทูลขอพระราชทานอภัยโทษอีกครั้งหนึ่ง และ
ก็ยังเกิดความขัดอย่างสูงที่สุด เพราะโปรดพระราชทานอภัยโทษ
ให้ แต่ช้ชาติของวันทองถึงชาติเสียแล้ว เจ้าหน้าทฝ่ายประหาร
เข้าใจผิด ได้จึงลงดาบเสียก่อนที่จะทราบกระแสพระบรมราช
โองการวันทองต้องตายลงด้วยดาบเพื่อช้ชาติอย่างน่าสลดใจ

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย วิญญาณของแม่นั้นแม่จะล้มหาย
ตายจากไปแล้ว ก็ยังรกลูก ผูกพันอยู่ดบลูก คอยอภิบาลรักษา
ลูกอยู่ตลอดเวลา วันทองก็เป็นเช่นนั้น ปราบกว่าเมื่อพระไวย
จะต้องไปทำการรบกับขุนแผนและพลายชุมพลในตอนหลัง วัน-
ทองจึงเป็นเปรตมาห้ามทัพไว้ วันทองรกลูกทั้งภพและภพหน้า
วันทองเป็นแบบอย่างของแม่ไทยที่ดีที่สุดคนหนึ่ง เราจึงน่าจะ
เทิดทูลแม่ไว้อย่างสูงสุด

หญิงคนแรกฉันพระคุณคือคุณแม่	รักลูกแท้ไม่มีวัน
	หันหน้าหัน
เป็นข้อยบุญ ข้อยเมตตา ข้อยปราณี	ให้ลูกนี้ตักตวง
	ไม่หวงเลย
มีอะไรแม่ให้ใจเหมือนนพระ	เสียสละทุกสิ่งไม่
	นิ่งเฉย
หวังให้ลูกสุขรณกชนเชย	แม่ไม่เคยคลายรัก
	สักวัน
เมื่อลูกเศร้าแม่ก็เศร้าเข้าเปลืองทุกข์	เมื่อลูกสุขแม่ก็สุข
	ทุกข์ฝ่ายฉัน
รักของแม่แผ่ปกปักษ์วัน	ใจแม่พันผูกอยู่
	มิรู้วาย
ลูกอยู่ไหนใจแม่แผ่ไปถึง	รักซาบซึ้งสุจริต
	คิดไม่หาย
ขอมระก่าลำบากกรากกรากาย	รักใคร่คลายรัก
	ของแม่แท้ยิ่งนัก.

แก้คำผิด

หน้า	บรรทัด	คำผิด	คำถูก
๘	๑๐	กุกก้อง	กุก้อง
๘	๑๓	หิว	หิว
๑๘	สุดท้าย	คกง	คกง
๒๑	๑๕	อย่าง	อย่า
๓๑	๑	ทพย	ทพย
๔๓	๑๓	จวบจวน	จวบจน
๕๗	๖	เหม่อ	เหมื่อน
๖๔	๕	อู่ส่าห์	อู่ส่าห์
๖๕	๓	ชอสุวรรณสาม	ชอว่าสุวรรณสาม
ทุกแห่ง		ฤา	ฤา

นายสุนทร คีรติหงษ์ ผู้พิมพ์และโฆษณา
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์คีรติหงษ์ แขวงนครปฐม นคร
ธนบุรี